

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ

Кафедра товарознавства в митній справі

ТОВАРОЗНАВСТВО КНИГ

Методичні вказівки

для проведення та виконання лабораторних занять з дисципліни
для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності «Товарознавство та експертиза в митній справі»

Харків
2012

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ХДУХТ заборонено

Методичні вказівки розглянуто на методичному семінарі кафедри товарознавства в митній справі, протокол № ____, від «__» _____ 2012р.
Рекомендовано до друку кафедрою товарознавства в митній справі, протокол № ____, від _____ 2012р.

Зав. каф. товарознавства в митній справі _____ д.т.н., проф.
Головко М.П.

Схвалено та затверджено науково-методичною комісією товарознавчого факультету, протокол № ____, від _____ 2012р.

Голова комісії _____ д.т.н., проф., Коваленко В.О.

Рецензент: д.т.н., проф. Захаренко В.О.

ВСТУП

Українська книга відіграє величезну роль у розвитку народного господарства і національної культури. Вона є могутнім засобом виховання дітей, прищиплення їм нових знань і розвитку інтелектуального потенціалу людини, як особистості. Навіть у сучайну епоху розвитку електронних засобів інформації, мережі Інтернет тощо, основним засобом навчання у школах та вищих учбових закладах залишаються книжкові видання а полиці книжкових магазинів та кіосків знаходяться у постійній зоні уваги читачів.

В умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні стає необхідним формування досвідчених фахівців, що здатні допомогти державі у розвитку вітчизняного книговидавництва з метою задоволення культурно-освітніх потреб суспільства; забезпечення захисту національного інформаційного простору; забезпечення конкурентоспроможності української книги на внутрішньому а в майбутньому і зовнішньому ринках шляхом використання суб'єктами видавничої справи нових технологій книговидавництва та поліпшення якості української книжкової продукції.

Вивчення курсу "Товарознавство книги" ставить своєю метою надати майбутнім фахівцям-товарознавцям необхідні знання з теоретичних питань; прищепити навички по вивченню асортименту та якості книжкових товарів; ознайомити з методами по виявленню та встановленню факторів що, впливають на формування споживчих властивостей книжкових товарів і збереження їх якості під час надходження до кінцевого споживача. Велика увага приділяється питанням якості скріплення та оформлення книжкових товарів, а також їх поліграфічному виконанню. Видавничо-поліграфічна форма книги – це система властивостей та якостей, що перетворюють авторський витвір в книжкове видання, яке забезпечує його існування (тиражування) і передачу в часі та просторі.

Для досягнення мети навчальної дисципліни "Товарознавство пакувальних матеріалів і тари" передбачається рішення наступних завдань:

- вивчення основних типів книжкових видань та вимог до їх оформлення;
- вивчення зовнішнього оформлення книжкових видань: титульний аркуш, сторінки, довідкові елементи, обкладинка та палітурка, вимоги до їх якості;
- вивчення внутрішньої будови книги: формати книжок, шрифти, тексти, ілюстрації та елементи декору, вимоги до їх якості;
- вивчення матеріалів, що застосовуються для виготовлення поліграфічної продукції (книг, журналів тощо);
- вивчення способів друку;
- вивчення виробничого процесу монтажу всіх елементів сторінки видання в смугу – верстки;
- вивчення як необхідно оіорлювати книги відповідно до її призначення;
- вивчення основних видів браку та можливостей його виникнення при виготовленні книги;
- вивчення порядку приймання та виявлення основних дефектів;

- вивчення структури та вимог до формування абрєвіатури ISBN;
- ознайомлення з видавничою діяльністю Національної академії наук України;
- ознайомлення з традиціями минулого та сучасного мистецтва книги.

Однією із форм навчально-виховного процесу, яка здійснюється в аудиторний час, є лабораторні заняття студентів.

Методичні вказівки для проведення та виконання лабораторних робіт з дисципліни містять завдання пов'язані зі специфікою поліграфічної галузі та сприяють засвоєнню знань та надбанню практичних навичок стосовно вміння визначити якість зовнішнього та внутрішнього виконання книги, що є необхідним для освідчених фахівців здатних працювати на різних підприємствах у сучасних умовах господарювання

1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Студенти товарознавчого факультету відповідно до навчальних планів спеціальності 8.030510.02 "Товарознавство та експертиза в митній справі", виконують лабораторні заняття з курсу "Товарознавство книги".

Лабораторним заняттям студентів передують лекції, на яких розглядаються базові та проблемні положення дисципліни "Товарознавство книги". Після цього студенти мають ознайомитися з головними питаннями кожної теми відповідно до програми дисципліни і приступати до засвоєння матеріалу за допомогою рекомендованих літературних джерел, навчально-методичної літератури, законодавчих та інструктивних матеріалів, Інтернету тощо.

Методичні вказівки з підготовки та виконання практичних занять з навчальної дисципліни призначені допомогти студентам оволодіти навчальним матеріалом. Методичні вказівки містять перелік основних питань для вивчення під час самостійної підготовки до кожної теми практичного заняття, список рекомендованої літератури для більш глибокого розуміння проблематики дисципліни "Товарознавство книги", перелік основних термінів, значення яких повинен знати та розуміти студент, коротку теоретичну частину, що коротко вводить в курс вивчаємого матеріалу. Однак, студенти також повинні стежити за появою нових видань, публікаціями у спеціальних журналах, нормативно-технічною документацією.

У процесі самостійної підготовки до кожного лабораторного заняття студент зобов'язаний:

- вивчити за рекомендованим підручником та конспектом лекцій теоретичні питання, визначені до кожного практичного заняття;
- у зошиті для практичних занять виконати запропоновані завдання і заповнити таблиці;
- вивчити за нормативно-технічною документацією і коротко законспектувати характеристику основних термінів та визначень, якщо їх не розглянуто протягом читання лекції за темою, що вивчається.

Якщо студент під час самостійної підготовки до лабораторного заняття не зміг виконати те чи інше завдання методичних вказівок або у нього виникли

додаткові питання і труднощі за матеріалами теми, він повинен (перед лабораторним заняттям) звернутися до викладача за консультацією у день, передбачений графіком консультацій.

Як показує практика, при розгляданні конкретних ситуацій та проблемних питань, що турбують студентів та визивають суперечні думки, досягається більш високий рівень засвоєння пройденого матеріалу.

Кожне лабораторне заняття оформлюється в зошиті для лабораторних занять і після виконання зазначених завдань подається на підпис викладачу. Якщо завдання виконано неповністю або з недоробкою, викладач заняття не зараховує.

Студенти, які мають не зараховані практичні заняття, до підсумкового контролю (іспиту) не допускаються.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Органічною складовою навчального процесу є контроль рівня знань.

Під час практичних занять з дисципліни “Товарознавство пакувальних матеріалів і тари” застосовується поточний контроль знань. Цей вид контролю організуються так, щоб стимулювати ефективну роботу студентів і забезпечити об'єктивне оцінювання рівня їх знань.

Оцінювання знань, умінь та навичок студентів з дисципліни враховує види занять, передбачених навчальних планом, який передбачає лекційні та практичні заняття, а також самостійну роботу.

Під час лабораторних занять відбувається поточний контроль знань студентів. При цьому викладач враховує ступінь виконання наступних вимог:

а) якість самостійної підготовки студента до лабораторного заняття;

б) якість знань студентів під час виконання лабораторного заняття;

в) якість знань студентів, що встановлюються за допомогою спеціально розроблених тестів для поточного контролю знань студентів (якщо контроль проводиться на початку заняття, то студентам пропонується надати відповіді на тести за темою попереднього заняття, якщо наприкінці практичного заняття – пропонується тести за темою поточного лабораторного заняття);

д) рівень майстерності студентів самостійно працювати та формувати висновки за результатами проведених досліджень.

Оцінювання знань студентів під час лабораторних занять проводиться (за 5-бальною шкалою) за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії, термінології та методології проблем, що розглядаються;

- ступінь засвоєння фактичного матеріалу за темою дисципліни;

- обізнаність з основною (обов'язковою) та додатковою літературою, а також із сучасною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються ;

- уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій, розв'язанні завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

- логіка, структура, стиль викладу матеріалу при виступах в аудиторії, вміння захищати свою позицію та здійснювати узагальнення інформації,

отриманої з доповідей інших осіб.

При проведенні *поточного тематичного тестування* визначається рівень знань студентів з проведеного заняття. Мінімальна кількість правильних відповідей студента на тестове завдання з теми дисципліни, що дозволяє оцінити результати тестування позитивно (тобто "Задовільно" або "Зараховано"), має бути більше 60% від загальної кількості запитань тестового завдання.

Оцінка "Відмінно – 5 балів" може бути отримано студентом за відповідності його участі в аудиторних заняттях усім п'ятьом зазначеним вимогам і критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

Оцінка «Достатньо – 1 бал» ставиться студенту, якщо він приймав участь у лабораторному занятті, але має недостатній рівень теоретичної підготовки, не може чітко сформулювати висновки за проведеними дослідженнями та дав вірну відповідь не менш ніж на 60% тестових питань.

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ « ТОВАРОЗНАВСТВО КНИГИ»

Тематичний план дисципліни з розподілом навчального часу та змістом лабораторних занять для студентів денної та заочної форм навчання наведено у табл.

Таблиця

Плани лабораторних занять та їх зміст

Назва теми курсу	Обсяг годин		Зміст лабораторних занять	Форми поточного контролю	Оцінка max-min балів
	Для денного відділення	Для заочного відділення			
1	2	3	4	5	6
1.1 Мета і завдання курсу «Товарознавство книги». Ринок книжкової продукції, розвиток книговидавництва в Україні.	0,5	-	Вивчення поняття «Українська книга», а також основних завдань дисципліни, ознайомлення з історією книговидавництва, динамікою сучасного ринку книговидавництва, структурою сучасного асортименту друкованих видань. Розуміння суспільного і екологічного значення матеріалів для виробництва книги, їх застосування та зберігання.		
Модуль 1					
Тема 1.2 Формати книжок, шрифти, тексти, ілюстрації та елементи	3,5	-	Вивчення форматів друкованих видань та форматів листового паперу за ГОСТ 5773-90. Набуття навичок по їх визначенню та розшифруванню графічного зображення та ознак основних видів	Вибіркове опитування, контроль отриманих результатів	2-1

декору, вимоги до їх якості			шрифтів. Вибір шрифтових гарнітур відповідно призначенню та змісту книжкового видання. Ознайомлення з правилами побудови віршового, драматичного, бібліографічного текстів, таблиць та формул. Визначення виду шрифту і якості друку у дослідних зразках книг. Способи розрізнення ілюстрацій за їх положенням у друкованому виданні.		
1	2	3	4	5	6
Тема 1.3 Титульний аркуш, сторінки, довідкові елементи, обкладинка та палітурка, вимоги до їх якості	3	-	Вивчення правил оформлення титульного аркуша та визначення наявності всіх даних на дослідних зразках. Ознайомлення із довідковими елементами книги. Виявлення наявності цих елементів у дослідних зразках книг. Вивчення видів обкладинки та номерів палітурок. Визначення якості оформлення обкладинки та палітурки на дослідних зразках.	Вибіркове опитування, тестування, контроль отриманих результатів	4-2
Тема 1.4 Матеріали для виробництва книжних товарів	2	0,5	Вивчення видів паперу, що застосовується у поліграфії та набуття навичок по їх визначенню. Вивчення основних властивостей друкувального паперу. Дослідження властивостей дослідних зразків паперу. Вивчення видів, складу та якості друкувальних фарб. Визначення якості фарб на ілюстраціях і тексті на прикладі дослідних зразків книг.	Вибіркове опитування, контроль отриманих результатів	2-1

Тема 1.5 Загальні поняття о виробництві книги: види друку; брошуровоч- но-палітурні процеси; тираж, обсяг видання.	4	0,5	<p>Характеристика обладнання, що використовується при різних видах друку. Характеристика порядку набору тексту.</p> <p>Вивчення процесу корекції набраного тексту. Порядок отримання однокольорових та багатокольорових кліше для друку ілюстрацій.</p> <p>Визначення способів друку у дослідних зразках. Вивчення порядку брошуровочно-палітурних процесів. Отримання навичок по визначенню складових елементів книги.</p> <p>Вивчення та отримання навичок по визначенню виду форзаців та корешків (капталів) книжних блоків.</p>	Вибіркове опитування, тестування, контроль отриманих результатів	3-2
Всього	12	1			11-6
Модуль 2					
Тема 2.1 Типи видань, вимоги до оформлення, особливості розповсюд- ження книжних товарів	2	-	<p>Вивчення класифікації книг та основні вимоги до друку та оформлення кожної групи видань. Дослідження відповідності обраного виду друку, формату, кеглю, паперу, виду палітурки, ілюстративного оформлення виду дослідного видання.</p> <p>Пропозиції щодо принципів розповсюдження різних груп видань.</p>	Оцінка отриманих результатів опитування	2-1
Тема 2.2 Товарознавчі аспекти формування якості книги на етапах виробництва Види дефек- тів та браку	2	1	<p>Вивчення вимог до якості виробництва книги на кожному виробничому етапі. Вивчення порядку виникнення і реєстрації браку у поліграфії.</p> <p>Вивчення видів дефектів, що приводять до спотворення або втрати інформації, їх характеристика. Дослідження наявності дефектів у дослідних зразках книг та визначення етапу виробництва на якому вони виникли.</p>	Вибіркове опитування тестування, контроль отриманих результатів	3-2

Тема 2.3 Апарат видання. Вимоги до формування блоку ISBN, структура ISBN	2	1	Вивчення складових апарату видання в книзі. Характеристика блоку ISBN та порядку його присвоєння. Обчислення контрольної цифри у блоці ISBN двома способами	Оцінка отриманих результатів, вибіркове опитування	3-2
Тема 2.4 Приймання та виявлення основних дефектів. Товарознавчі аспекти якості при зберіганні, пакуванні, маркуванні, транспортуванні книжкових товарів.	4	1	Вивчення визначень щодо видів технічного контролю якості поліграфічної продукції. Отримання навичок по складанню додатків до договорів, де характеризується якість відвантажених книжкових товарів. Вивчення порядку проведення виборки, способів виявлення неякісних книжкових товарів та застосування їх при дослідженні дефектів зразків книг. Вивчення виникнення дефектів залежно від порушення умов зберігання чи пакування	Оцінка отриманих результатів вибіркове опитування	1,5-1
1	2	3	4	5	6
Тема 2.5 Видавнича діяльність Національної академії наук. Традиції сучасного мистецтва книги.	2	-	Вивчення видів видань НАН України: «Наукова книга», «Українська наукова книга іноземною мовою», «Словники України», програми підтримки журналів НАН України. Знати порядок оформлення та складові монографій та збірників наукових праць. Вміти надати опис обов'язкових складових наукової статті у збірнику. Надати характеристику декору книги різних стилістичних етапів згідно вивченому алгоритму. Вміти визначати особливості та мотиви Українського орнаментального мистецтва у оформленні книг, характерні риси біблії і богослужбових Українських видання		1,5-1
Всього	14	3			11-7
Разом	26	4			22-13

Теми та зміст лабораторних занять

Лабораторна робота за темою 1.1 Мета і завдання курсу «Товарознавство книги». Ринок книжкової продукції, розвиток книговидавництва в Україні.

Мета роботи: Вивчити поняття «Українська книга». Засвоїти предмет, завдання, історію товарознавства книги. Ознайомитись з динамікою сучасного ринку книговидавання, структурою сучасного асортименту друкованих видань.

Матеріали і посібники для роботи:

1. Зразки книжкових виробів.

Оновні терміни та поняття: товарознавчі властивості, методи дослідження, якість товару, види видань, оформлення видів книжкових видань, аббревіатура ISBN, організація торгівлі, ринок книжних видань, труднощі книговидавничої галузі.

Література: [1, 2, 8, 11, 14, 27, 33].

Коротка теоретична частина

Українська книга – це багатство усього народу, відродивши яку ми піднімося на вищий рівень світової культури.

Численні засоби масової інформації, як традиційні друковані, так і сучасні електронні, у цих аспектах не можуть жодним чином конкурувати з логічним, системним, послідовним і завершеним знанням, яке дає книга, оскільки несуть короткострокову й фрагментарну інформацію про світ.

Торгівля, як потужна галузь господарства, одночасно виступає і покупцем і продавцем товару. Її також цікавлять відповідність ціни споживчим властивостям товару, а крім цього економічна ефективність комерційної діяльності, тобто прибуток.

Товар (книга) – категорія, яка міняється, з часом губить свої властивості, якість і масу. Тому, поряд з іншими товарами працівникам торгівлі, експертних організацій і бізнесу необхідні знання про книжні товари, шляхи формування і збереження їх якості, порядок визначення відповідності оформлення та присвоєння аббревіатури ISBN. Без глибоких знань в цих трьох напрямках комерційних знань не може відбутися фахівець – товарознавець-експерт.

Історія виникнення і розвитку товарознавства книги, зв'язок дисципліни з іншими дисциплінами. Завдання товарознавства книги по вивченню якості книжних товарів, підвищенню і збереженню якості, зниженню втрат, поліпшенню структури книжкових видань, методів дослідження і контролю їх якості, розширенню асортименту і поліпшенню організації торгівлі книжковими товарами.

Дослідження книжкового ринку засвідчують, що українці втрачають інтерес до книжкової продукції, зокрема 58% із них протягом останніх трьох місяців не придбали жодної книги, водночас бодай одну купили тільки 42% респондентів. 37% за декаду придбали одну книгу, 16% – дві, 14% – три, по 10% громадян – чотири та п'ять, 9% – шість-десять, а лише 4% – більш ніж десять томиків. Головними аргументами низького попиту на книги є брак грошей (19%) і висока вартість необхідних видань (11%). Однак

найважливішою причиною малого попиту на книжковий товар серед опитаних є відсутність потреби в ньому взагалі (50%). До негативних тенденцій слід віднести також той факт, що за результатами дослідження, книги українською мовою й надалі програють за популярністю російськомовним виданням.

Слід відзначити ряд значних проблем, які стримують розвиток книговидавництва, зокрема недостатній рівень державної підтримки даної галузі, низька конкурентоздатність, низький рівень попиту українців на книжкову продукцію, зумовлений зростанням цін на книжкову продукцію, зменшенням реальних доходів населення (за даними Держкомстату питома вага витрат домогосподарств на задоволення культурних потреб (в т.ч. на придбання книг) та відпочинок за останні роки становить 2,4%). і відсутністю інтересу до книжкової продукції.

Серед суттєвих проблем, які стримують розвиток книговидавничої галузі, слід також виділити такі:

- відсутність цілісного управління книговидавничою галуззю та чіткої стратегії розвитку книговидавництва з визначенням цілей і мети цієї розбудови, що унеможлиблює проведення єдиної державної політики у цій сфері;

- відсутність постійного якісного моніторингу тематичного, економічного і фінансового стану книжкового ринку України з метою визначення існуючих тенденцій його розвитку, забезпечення контролю за динамікою змін, що відбуваються, і впливу на цей процес з боку держави;

- недостатній рівень розвитку системи книго розповсюдження в Україні. Нині спостерігається повільне зростання кількості книгарень, що мають забезпечити широкий доступ населення до книжкових видань.

За останні роки була видана низка законодавчих актів Президента України, Верховної Ради України, Кабінету міністрів України щодо поліпшення стану книговидавничої галузі в Україні. Зокрема це наступні укази Президента України: «Про деякі заходи з розвитку книговидавничої справи в Україні» (N 243/2006 від 21.03. 2006) «Про проведення в Україні у 2007 році Року української книги» (№ 1088/2006 від 15.12.2006). В 2006 році була прийнята Постанова Кабінету міністрів України N 1846 (від 27. 12. 2006) «Про внесення змін до Методики розрахунку і порядку використання плати за оренду державного майна», згідно якої встановлюються низькі орендні ставки для суб'єктів книговидавничої справи. У 2008 році Кабінетом міністрів України була розроблена Концепція Державної цільової програми популяризації вітчизняної книговидавничої продукції на 2009-2012 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України N 772-р від 28 травня 2008 р). Концепція спрямована на підвищення рівня культурної компетентності українського суспільства, створення потужної системи інформування про вітчизняну книжкову продукцію та умов для розвитку вітчизняної книговидавничої галузі. Відповідно до Концепції на підтримку вітчизняної книговидавничої галузі пропонується виділити 1,08 млрд. гривень. Фінансове забезпечення здійснюватиметься у межах бюджетних призначень, передбачених органам виконавчої влади у державному бюджеті на відповідний рік, за рахунок коштів місцевих бюджетів, інвесторів та інших передбачених законом джерел.

Верховна Рада України також прийняла ряд відповідних нормативно-правових актів на підтримку книговидавництва, зокрема був прийнятий Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо державної підтримки книговидавничої справи в Україні» (№ 521-VI від 18.09.2008), згідно якого подовжуються терміни податкових пільг для суб'єктів книговидавничої справи. Певні преференції книговидавцям у вирішенні майнових питань надає Закон України «Про внесення змін до статті 9 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» щодо книговидавничої справи», який наділяє суб'єкти видавничої справи пріоритетним правом оренди приміщень в будинках державної та комунальної власності без тендерних і конкурентних процедур із встановленням ставок орендної плати на рівні закладів культури та освіти за умови видання та продажу ними не менше 50% україномовних книжок.

Завдання 1.

Використовуючи запропоновані викладачем зразки книг, надати характеристику видам оформлення та декорування українських книг. Результати оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Найменування книги	Характеристика зовнішнього вигляду	Характеристика декорування
1.			
2.			

Завдання 2

Спираючись на отримані знання про розвиток ринку книжкових товарів сформулюйте свої пропозиції щодо розвитку галузі та підвищення якості книжкових видань.

Пропозиції:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Питання для самопідготовки:

1. Дайте визначення книзі, як галузі знань.
2. Чим характеризується книга, як товарна категорія?
3. Яка мета та завдання курсу «Товарознавство книги»?
4. Опешить історію виникнення і розвитку товарознавства книги.
5. Охарактеризуйте сучасний і минулий ринок книговидавництва в Україні.
6. Які перспективи розвитку книговидавництва ви можете запропонувати?
7. Які перешкоди полягають на шляху покращення якості книжкової продукції?

Лабораторне заняття за темою 1.2 Формати книжок, шрифти, тексти, ілюстрації та елементи декору, вимоги до їх якості.

Мета роботи: Вивчити формати, шрифти, тексти книжок. Ознайомитись з ілюстрацією та елементами декору книжних виробів. Набути практичні навички щодо оцінки якості та вимог до книжних виробів.

Матеріали і посібники для роботи:

1. Книжні вироби, зразки шрифтів та ілюстрацій, що використовуються у книжковому тексті.
2. ГОСТ 5773—90 «Видання книжкові та журнальні. Формати».

Література: [1, 7, 3, 15, 16, 17, 25, 34, 36, 37, 40, 47].

Коротка теоретична частина

Формат - розмір книги, аркуша, картки і т. п.

Формат книги – це частина вихідного розміру паперового аркуша, яка використовується для друку, і в межах якої розташовуються друквані символи, що утворюють рядок.

Рис.1.Книги різних форматів

Формат паперу - стандартизований розмір паперового аркуша. Складається з трьох серій форматів (з близькими розмірами для однакових номерів):

А - за основу прийнята площа в 1 м^2 для максимального листа серії.

В - за основу прийнята довжина в 1 м для короткої сторони максимального листа серії.

С - формати конвертів для листів серії А (розміри більше приблизно на 10%).

Формат смуги набору - розмір смуги по ширині і висоті. Встановлюється в квадратах, а висота смуги - і в рядках основного тексту. ОСТ 29.124-94 та ОСТ 29.127-96, що замінили для книжкових видань ОСТ 29.62-86, який встановлював основні параметри видавничо-поліграф. оформлення, регламентують тільки довжину рядка (формат набору).

Шрифт - графічний малюнок накреслень літер і знаків, що складають єдину стилістичну і композиційну систему, набір символів визначеного розміру і малюнка.

Шрифти типографські - повне зібрання типографських літер або літер, службовців для відтворення письмових знаків-якої мови.

Всі друкарські шрифти умовно можна розділити на:

- Текстові
- Титульні
- Акцидентні

Текстові шрифти - шрифти, призначені для друкування основного тексту книг, журналів і газет; це шрифти порівняно дрібних кеглів - від 0 до 12 пунктів.

Титульні шрифти - шрифти більших кеглів - від 14 до 48 пунктів, що застосовуються для набору титулів, обкладинок, рубрик, газетних заголовків та різних акцидентної робіт. Багато гарнітури містять титульні шрифти (по кеглю), інші ж є тільки титульними. Шрифти дрібних і великих кеглів однієї і тієї ж гарнітури можуть бути використані: перші - як текстові, другі - як титульні.

Акцидентні шрифти - шрифти переважно декоративні, імітаційні, а також шрифти великих кеглів. До акцидентної шрифтів відносяться плакатні і афішні шрифти. Кегль шрифту визначається за прописної літери.

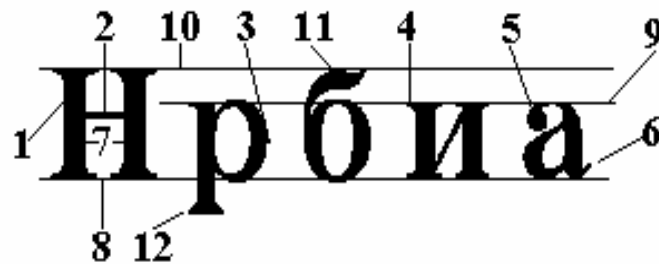

Рис. 2. Елементи шрифта: 1 – основний штрих; 2 – з'єднувальний штрих; 3 – наплив; 4 – зарубка; 5 – кінцева крапка; 6 – кінцевий хвістик; 7 – внутрішньолітерний просвіт; 8 – нижня смуга шрифта; 9 – верхня смуга шрифта; 10 – верхня смуга прописних літер; 11 – верхній виносний елемент; 12 – нижній виносний елемент.

Кегль – характеризує розмір висоти букви, включаючи нижні і верхні виносні елементи у цієї букви або знака. Виражається у спеціальних одиницях – типографських пунктах та квадратах. У ручному наборі високого способу друку кегль вимірювали через висоту літерної площадки, на якій розташована буква або знак. У лінотипних наборі кегль вимірювали через відстань між задньою і передньою стінками рядки. Кегль вимірюється в типографських пунктах (один типографічний пункт дорівнює 0,386 мм).

Комплект шрифтів одного рисунка, але різних кеглей називають гарнітурою.

Віршованого тексту - текст віршованого твору, редакційне оформлення якого насамперед визначає автор, починаючи рядки від однієї вертикальної лінії, двох, трьох і т. д., розбиваючи римовану рядок драбинкою.

Ілюстрація - зображення, що супроводжує текст літературного твору, газетної статті тощо з метою полегшення для читача візуалізації змісту.

Завдання 1:

Використовуючи запропоновані викладачем зразки книг, визначити основні показники: формат книги, шрифт, розмір кегелю. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п, назва зразка	Формат книги	Шрифт	Розмір кегеля
1.			
2.			

Завдання 2.

Визначити тип побудови віршів наданих нижче:

а) Вірш В.Сосюри – «Васильки»:

Одсіють роки, мов хмарки над нами,
і ось так вже в полі будуть двоє йти,
але, васильками станем - я і ти.
Так же буде поле, як тепер, синіти,
і хмарки летіти в невідомий час, і
другий, далекий, сповнений привіту,
з рідними очима порівняє нас.

б) Вірш Франка – «Декадент»:

Що в моїй пісні біль, і жаль, і туга -
Се лиш тому, що склалось так життя,
Та є в ній, брате мій, ще нута друга:
Надія, воля, радісне чуття.

в) Вірш Павла Тичини – «Я утверждаюсь»:

Я єсть народ, якого Правди сила
ніким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила! -
а сила знову розцвіла.
Щоб жить - ні в кого права не питаюсь.
Щоб жить - я всі кайдани розірву.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

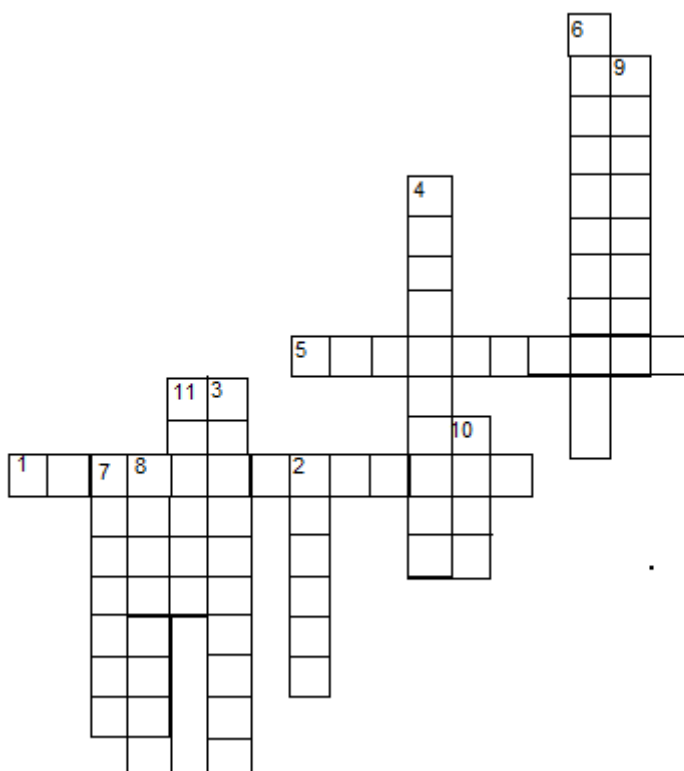
Завдання 3.

Використовуючи запропоновані викладачем зразки книг, визначити види ілюстрацій, які застосовані при оформленні. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п, назва зразка	Вид ілюстрації присутній на зразках книг	Характеристика виду ілюстрації
1.		
2.		

Завдання 4

Використовуючи надбані завдання розгадайте запропонований кросворд.

По горизонталі:

1. Шрифт, який являє собою комплект літер, що відтворюють літери будь-якого алфавіту, і відносящих до цього алфавіту знаки та цифри.

5. Вид тексту, до якого відносяться зміст, покажчики, примітки, епіграфи, присвяти і різні довідково-допоміжні тексти, що поміщаються в книзі.

По вертикалі:

2. Розмір друкованого аркуша по висоті і ширині.

3. Формат шпальти набору, який обмежує використання паперу набором 57% і дає відповідно великі розміри і краще співвідношення полів.

4. Текст який відтворює особливості ритмічної мови, властиві віршам.

6. Формат шпальти набору, який передбачає найбільше використання площі сторінки набором до 65%.

7. Звичайний суцільний текст, який складається з рядків, надрукованих однаковим шрифтом, що мають однакову довжину і схожих по оформленню одна з іншою.

8. Виклад основного змісту книги здійснюється за допомогою тексту.

9. Схеми, в яких геометричними фігурами або умовними рисунками предметів виражається через числове співвідношення різних велечин.

10. Умовне зображення реальних речей, яких небудь закономірностей або явищ.

11. Показчик розміру шрифту вимірюваний в особливих одиницях – типографічних пунктах.

Завдання 5.

Скласти алгоритм підготовчих робіт для видавництва книги I- варіант для «Азбука в житті малюка», II- варіант збірник віршів, а саме приділити увагу вибору формату, від чого він залежить та на що впливає майбутній розмір книги.

1) Визначити технічні можливості обладнання типографії

(опишіть залежно від тиражу видань).

2) Визначення можливостей типографії стосовно формату книги

3) Обрати формат книги _____

_____ залежно від призначення зовнішнього оформлення, змісту тексту.

4) Вибір шрифту _____

_____ залежно від зовнішнього вигляду сторінки та читаємості тексту.

Питання для самопідготовки:

1. Які ви знаєте основні формати книжного паперу?
2. Які поля у книжних виданнях ви знаєте?
3. Дайте визначення форматам смуг набору.
4. Чим класифікується шрифти?
5. Дайте визначення кеглю, чим вони відрізняються?
6. Які ви знаєте види текстів? Визначить їх побудову.
7. Які елементи декоративного оформлення книги ви знаєте?

Лабораторне заняття за темою 2.3 Титульний аркуш, сторінки, довідкові елементи, обкладинка та палітурка, вимоги до їх якості.

Мета роботи: Вивчити титульний аркуш, сторінки, довідкові елементи, обкладинку та палітурку книжних виробів. Набути практичні навички щодо вимоги та оцінки якості їх.

Матеріали і посібники для роботи:

1. ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення»

2. Зразки книжних та журнальних видань

Література: [1, 3, 4, 8, 17, 18, 24, 43, 44, 48-55].

Коротка теоретична частина

ркуш — заголовний лист видання, основний титульний елемент книги, на якому даються головні відомості про неї — прізвище автора, назву, жанр, місце і час видання, видавництво, марку видавництва, марку серії, номер тому та інше.

За структурою титульний аркуш буває:

1. **односмуговою** (одинарний) - займає одну сторінку книги. На одному розвороті з одинарним титулом (на лівій смузі) може поміщатися фронтиспис;

2. **двосмугові:**

розвороту - використовується в багатотомних і серійних виданнях; розташовується на двох суміжних сторінках книжкового розвороту. На лівій сторінці (контртитулі) розміщуються відомості, що відносяться до всього видання або до всієї серії в цілому, на правій сторінці (основному титулі) - відносяться до даного тому або даній книзі. Якщо титул даного типу використовується у переказному виданні, ліворуч на розвороті поміщається титульний лист на мові оригіналу, праворуч - на мові перекладу;

сплошної - займає дві суміжні сторінки книжкового розвороту, але, на відміну від розворотного, являє собою в графічному відношенні єдину площину: текст та інші графічні елементи на лівій сторінці розвороту не повторюються на правій.

Типи книжкової палітурки

Сучасні книги:

М'який - палітурка з щільного паперу або паперу, ламінованої тонкої пластиковою плівкою. Значна частина сучасних книг випускається в такому палітурці.

Твердий - сучасний тип палітурки, коли обкладинка зроблена з картону (ламінованого або немає, або обтягнутого тканиною).

Суперобкладинка - тверда палітурка, яка має додаткову знімаються обкладинку, як правило барвисту, з щільною ламінованої папери.

Букіністичні книги:

Окладного - дерев'яна палітурка, обтягнута шкірою і, можливо, ще й тканиною (атлас, оксамит) і прикрашений декоративним художнім (чеканка, фініфть) покриттям з дорогоцінних металів або посрібленою міді. Може бути також прикрашений коштовними каменями або стразами. Повсякденного - дерев'яна палітурка, обтягнута шкірою або полотном, з мінімальними прикрасами (металеві косинці, середники) або без них.

Полукожаний - корінець і кути обтягнуті шкірою, кришки виклеєні строкатою папером ручної вичинки ("під мармур", "павине перо", "пташине око" і т.п.).

Видавничий картонаж - історичний еквівалент сучасного твердої палітурки. Коленкоровій - палітурка з бавовняної тканини з крохмально-каолінового покриттям.

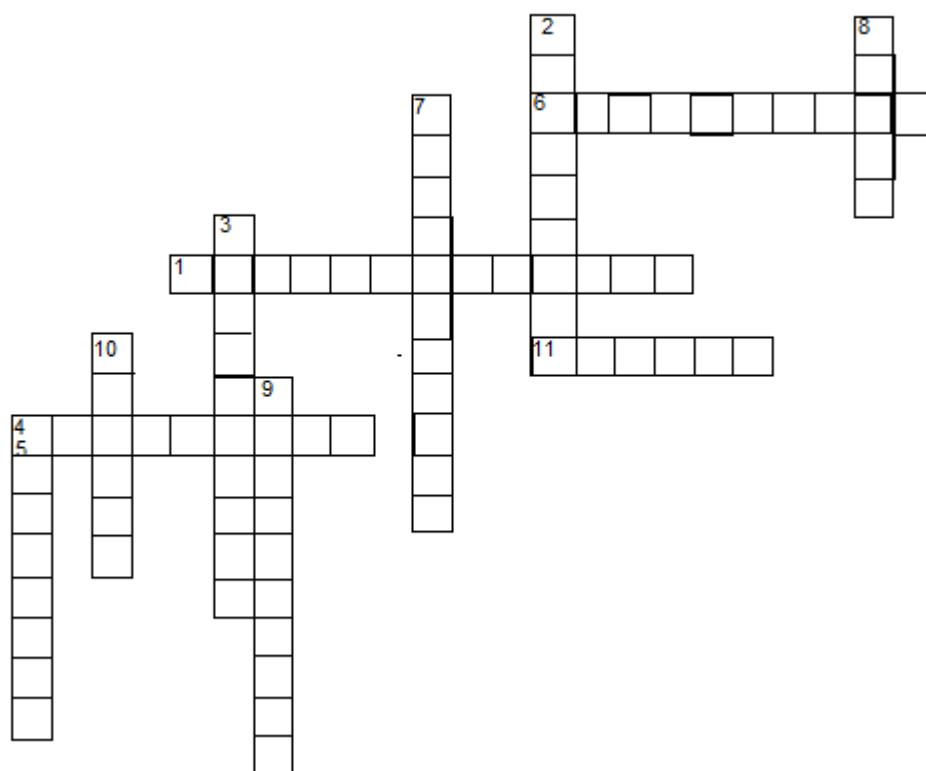
Ледеріновий - палітурка з бавовняної тканини, на лицьову сторону якої нанесена еластична полімерна плівка (як правило з нітроцелюлози), а на виворітну шар крохмального ґрунту.

Інші параметри палітурки:

Владельческа - означає, що палітурка зроблений індивідуально для даного екземпляра книги, а не масово.

Завдання 1.

Використовуючи надбані знання розгадайте запропонований кросворд.

По горизонталі:

1. Показчик який включає перелік пам'ятних дат або хронологічні таблиці подій.
4. Є вступною статтею до книги, яка розкриває читачеві те, що він знайде в книзі.
6. Дають тлумачення текстів книги, виражають ставлення автора або редактора до опублікованого тексту.
11. Бавовняна або шовкова тасьма з вплетеною в неї бавовняної або шовкової ниткою.

По вертикалі:

2. Путівник по тексту книги, що показує, в яких саме місцях книги можна знайти довідку по визначеним предметам.
3. Показчик, який включає всі основні поняття, що зустрічаються в тексті, які відносяться до викладеного в книзі предмету.

5. Являє собою, статтю, в якій зазвичай викладаються висновки чи висновок про книгу.
7. Рядки з заголовками розділів книги на верху кожної сторінки.
8. Коротке позначення книги, проставляється в низу першої смуги кожного друкованого аркуша у внутрішнього краю.
9. Застосовують для друкованих видань і по характеру оформлення діляться на ілюстративні, декоративні та шрифтові.
10. Для міцності приєднання палітурки до книжкового блоку застосовуються спеціальні аркуші паперу.

Завдання 2.

Використовуючи запропоновані зразки книг викладачем, визначити основні дані про показники до книжного видання. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Найменування книги	Показники видання	Характеристика показника присутнього на зразках
1.			
2.			

Завдання 3.

Використовуючи запропоновані зразки книг викладачем, визначити довідкові елементи та вид палітурки книги. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Найменування книги	Вид показника	Вид обкладинки	Вид палітурки
1.				
2.				

Завдання 4.

Використовуючи запропоновані викладачем зразки книг, визначити номери видів переплету книги. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Найменування книги	номер виду палітурки	Характеристика основних ознак вказаного номеру палітурки
1.			
2.			

Питання для самопідготовки:

1. Які ви знаєте обов'язкові та додаткові елементи оформлення титульного аркуша?
2. Які рядові та кінцеві сторінки книг ви знаєте?

3. Які ви знаєте справочні елементи книги, охарактеризуйте їх.
4. Що таке показчики? Визначте їх види та порядок застосування.
5. Чим характеризується обкладинки і палітурки.
6. Як характеризуються номери палітурок?
7. Які довідково-допоміжні елементи книги ви знаєте?

Лабораторне заняття за темою 1.4 Матеріали для виробництва книжних товарів.

Мета роботи: Вивчити матеріали, що застосовуються для виробництва книжних товарів.

Матеріали і посібники для роботи:

1. ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення»
2. Зразки книжних виробів.

Література: [1, 2, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 16, 19, 33, 36, 37, 43, 44, 48-51, 52].

Коротка теоретична частина

— товстий папероподібний матеріал, що виготовлявся в стародавньому Єгипті з стебел рослини циперус папірус родини осокових, яка росла на берегах Нілу. В подальшому використовувалася як основа для письмен. Папірус в перекладі з єгипетської - «дар річки».

При виготовленні писального матеріалу стебла папірусу очищалися від кори, серцевина розрізалась чи розділялась на тонкі довгі на смужки. Ці смужки укладали тісними рядами на гладку і рівну поверхню і змочували водою. На перший ряд розстиляли інший ряд, але вже поперек. На них викладали під прямим кутом ще один ряд смужок і поміщали під прес. Після сушки лист папірусу відбивали молотком.

Потім листи папірусу, що вийшли, склеювалися в свити (а в пізніший час - з'єднувалися в книги). Сторона, на якій волокна йшли горизонтально, була лицьовою. Коли основний текст ставав непотрібний, зворотна сторона могла бути, наприклад, використана для запису літературних творів.

— матеріал для письма з недубленої шкіри тварин (до винаходу паперу). Також древній рукопис на такому матеріалі.

Основними компонентами для сучасного виробництва паперу є целюлоза та деревна маса. Для надання паперу певних оптичних і технологічних властивостей до основної маси додають різноманітні домішки (дрібно розмолоті мінеральні суміші: проклеюючі, барвники, наповнювачі тощо).

Проклейку паперу проводять поверхневим методом, тобто клей наносять на поверхню паперу. Для цього використовують модифікований крохмаль або натрієву сіль карбоксиментилцелюлози. Сіль також можна вводити в масу; тоді використовується каніфольний, каніфольно-парафіновий або синтетичні клеї. Проклейка підвищує гідрофобність паперу, сприяє ліпшому сприйняттю друкарської фарби, що особливо важливо для паперу, який призначений для друку способом плоского офсетного друку.

Введення в паперову масу наповнювачів (каоліну, тальку, гіпсу, двоокису титану, крейди та інших) підвищує її поверхневу гладкість, зменшує прозорість паперу. Надмірне введення наповнювачів викликає сильне пилення і зменшує поверхневу міцність паперу, що призводить до вищипування окремих частин, налипання їх на декель офсетного циліндра і зниження якості друкованих відбитків. З іншого боку, часті зупинки друкарської машини для змивання декаля значно знижують продуктивність друкарської машини і не забезпечують ідентичності тиражних відбитків. Для усунення подібних явищ в офсетний папір вводять менше наповнювачів, ніж в папір, призначений для друку іншими способами.

Для виготовлення високоякісної книжково-журнальної і художньої продукції випускають крейдований папір. Гладкість та білизна крейдованого паперу досягається за рахунок нанесення на поверхню паперу мінеральної суспензії окису барію. Після нанесення поверхневого шару папір сушать і потім каландрують на суперкаландрах.

Друк і тиснення на палітурних кришках:

Призначення операції - нанесення на палітурну кришку зображення (текст або малюнок).

Вимоги до якості друку і тиснення на палітурних кришках:

Допуски на відхилення і варіацію визначаються відповідно до останньої редакції ГОСТ 5773-90 «Видання книжкові та журнальні. Формати» і ОСТ 29.124-94«Видання книжкові. Загальні технічні умови»

Зображення тексту, малюнків або інших елементів на кришці повинні бути розташовані відповідно до затвердженого макетом, без зміщення і перекосів.

При друку фарбою або тиснення фольгою барвистий шар повинен повністю (без пробілів) вкривати поверхню палітурного матеріалу на відбитку. Очко відбитка має бути чітким, чистим, різко окресленим, лінії не повинні зливатися, а фарба розпливатися.

Глибина тиснення повинна бути однаковою в усіх точках малюнка і у всьому тиражі. На пробільних ділянках не повинно бути слідів фарби або фольги. Поверхня кришки має бути чистою і непошкодженою.

Колір і тон матеріалу не повинні змінюватися від тиснення нагрітим штампом (крім спеціальних палітурних матеріалів).

На зворотному боці картонної осторонь не повинно бути слідів (крім рельєфного тиснення). При конгревним тисненням матеріал не повинен мати тріщин - зображення повинно бути чітким у всіх деталях.

Граничні відхилення параметрів тиснення на палітурних кришках (мм):

Глибина блинтового тиснення на сторонці палітурної кришки 0,2 - 0,3

Глибина бинтова тиснення на корінці палітурної кришки 0,12

Глибина тиснення фольгою на сторонці палітурної кришки 0,05 - 0,15

Глибина тиснення фольгою на корінці палітурної кришки 0,05 - 0,10

Друк фарбою на сторонці палітурної кришки 0,04 - 0,15

Друк фарбою на корінці палітурної кришки 0,03 - 0,0.

Основні властивості друкарського паперу.

Якість паперу залежить від притаманних окремим видам паперу властивостям, властивості волокон, з яких виготовлений папір, ступеня проклейки, ваги, міри деформації, оптичних властивостей, рівності і гладкості поверхні, всмоктуючої здатності, механічної міцності і деяких інших.

Склад волокон, з яких виготовлений друкований папір, визначається якістю використаної сировини (ганчірної полумаси, целюлоза білена та небілена, деревна маса).

Найкращими якостями володіє папір, виготовлений з лляних і бавовняних волокон, одержуваних з різного ганчір'я.

Ступінь проклейки відображає властивість паперу. У залежності від призначення паперу потрібна різна ступінь проклейки. Для друкованих паперів потрібна менша проклейка, ніж для писального.

Ступінь проклейки паперу визначають чорнильно-штриховим методом і методом сухого індикатора.

При визначенні ступеня проклейки паперу чорнильно-штриховим методом, нанесіть на лицьову сторону підготовлених зразків паперу рейсфедером кілька чорнильних штрихів (ліній) шириною 0,25; 0,50; 0,75; 1,00; 1,25; 1,50; 1,75; 2,00 мм.

Розгляньте висохлі штрихи на папері. Виміряйте ширину ліній, чорнило яких не проникло на зворотну сторону паперу і не розплилося на її поверхні. Ширина лінії показує ступінь проклейки в мм.

Вага квадратного метра паперу характеризує щільність паперу і є суттєвим показником її фортеці. Він визначається зважуванням паперу певної площі на аналітичних або квадратних вагах. Вага 1 м² друкарського паперу - від 50 до 180 г.

Ступінь деформації паперу показує зміну розміру (деформацію) паперу при зміні її вологості. Для визначення ступеня деформації вимірюють розміри зразка паперу до занурення у воду, а потім після висушування. Показником ступеня деформації є відношення (у відсотках) до первісних розмірів.

Оптичні властивості паперу - це ступінь білизни паперу, її колір і відтінок, світоміцність, глянцеvitість, непрозорість.

Ступінь білизни визначають у порівнянні з еталоном - пластинкою з сірчаноокислого титану (титанові біліла), білизну поверхні якої умовно приймають за 100%, за допомогою спеціального приладу - фотометра. Чим більше ступінь білизни паперу, тим краще вона для друку, особливо для багатокольоровим. Зазвичай друкований папір має білизну від 60 до 80%.

Колір і відтінок паперу також визначається в порівнянні із заздалегідь визначеними еталонами, маючи на увазі отримання такого кольору та відтінку, які необхідні для даного виду друкованої папери.

Світоміцність паперу показує стійкість, незмінність кольору та відтінку, а також незмінність механічної міцності паперу, в результаті дії розсіяного денного світла або прямих сонячних променів. Светопрочність білого паперу залежить головним чином від вмісту легніна. У кольорових паперах светопрочність залежить від светопрочності барвників.

Показник «Глянцевість паперу» залежить від характеру поверхні аркуша паперу. Розрізняють папір глянцеватий, має рівну гладку поверхню, і матову, що має рівномірну шорстку поверхню. Ступінь глянсу визначається на особливих приладах, в порівнянні із зразком - еталоном.

Непрозорість паперу залежить від змісту наповнювача, ступеня ущільнення паперу, складу волокнистого матеріалу і характеру його обробки. Якщо папір недостатньо непрозорий, друк нанесений на одну сторону відбитку, стає помітний із зворотного боку. Непрозорість визначається на спеціальному приладі, сутність якого полягає в підрахунку числа листочків паперу, затемнюючих полум'я лампочки певної сили світла.

Рівність і гладкість поверхні паперу визначають рівність шару фарби на відбитку, має важливе значення для якості друкованого виробу. Прилад для випробування гладкості паперу заснований на принципі визначення повноти контакту поверхні паперу з поверхнею гладкою, щільно притиснутою до паперу скляної пластинки. Гладкість визначається часом (у секундах), необхідним для просочування певної кількості повітря між поверхні паперу і скляною пластинкою. Чим більше гладкість і рівніше папір, тим більше часу знадобиться для просочування повітря.

Вбираюча здатність паперу залежить, крім об'ємної ваги паперу і міцності, від природи волокна, з якого складається папір (композиція). Папір, що містить деревну масу, вбирає фарби краще, ніж чисто целюлозна папір. Менша вбираюча здатність вимагається до ілюстраційного друку, так як, вбираючи фарбу, відбитки втрачають свою насиченість, набувають матовий відтінок.

Механічна міцність паперу визначається міцністю паперу на розрив, на злам, на надрив і міцності поверхні паперу. Випробування міцності паперу виробляється на спеціальних приладах. Чим більше механічна міцність паперу, тим, при міцних рівних умовах, більш тривалий час можна використовувати друковану продукцію.

Формули для розрахунку вищезазначених показників слід згадати згідно раніш вивченого матеріалу на лабораторних заняттях з дисципліни «Товарознавство культурно-побутових товарів» (автор Захаренко В.О).

Клейове Безшвейне Скріплення (КБС) видань в обкладинці, зі зрізанням корінцевих фальців:

Сутність процесу полягає в склеюванні окремих книжкових аркушів (і підготовлених зошитів) в блок по корінцю.

Вимоги до якості КБС:

Допуски на відхилення і варіацію визначаються відповідно до останньої редакції ГОСТ 5773-90 «Видання книжкові та журнальні. Формати» і ОСТ29.124-94«Видання книжкові. Загальні технічні умови.»

Виготовлені примірники журналів і брошур повинні містити повну кількість аркушів, вкладок, вклейок, розташованих верхніми краями в одну сторону і в заданій послідовності, відповідно до макетом Замовника. Неприпустимі затекло клею на обрізи або всередину блоку, що викликають склеювання сторінок і пошкодження тексту чи ілюстрацій при розкритті

Неприпустимі дефекти, що призводять до випадання елементів блоку: не проклеєні сторінки, розкол блоку. Допускаються поодинокі просвіти між листами не порушують зв'язку листів з клейовою плівкою.

Неприпустимі деформація блоку, випадання блоку з обкладинки. Зрізи повинні бути рівними і чистими без слідів клею. На поверхні обрізів допускаються малопомітні штрихи (сліди від ножів).

Обкладинка повинна бути правильно розташована на корінці блоку. Зрушення друку на корінці щодо краю не повинен перевищувати 1,5 мм; перекіс друку - 1,5 мм. Несуміщення кромки обкладинки з верхнім краєм блоку 1,5 мм.

Обкладинка повинна бути приклеєна по всій поверхні корінця і бічний промазки.

Корінець повинен мати прямокутну форму, без перекосів і пошкоджень. Обкладинка на корінці повинна бути без зморшок і надривів. Для якісного відкривання обкладинки остання повинна мати паралельно корінця «лінії біги на відкривання».

Клей бічний промазки повинен мати однакову товщину і ширину вздовж корінця і категорично не повинен виступати при відкритті обкладинки по лінії біги.

Граничні відхилення при КБС (мм): Допустиме зміщення верхнього краю окремих зошитів, обкладинок, вклеюк від загальної площини $\pm 1,0$ Точність суміщення смуг розворотів оцінюється по точності фальцювання не більше 1,0 (різниця в ширині корінцевих і верхніх «головочную» полів на суміжних сторінках не більше 2,0)

Косіна готового виробу не повинна перевищувати 1,0 -1,5

Ширина одиничних присвятив не повинна перевищувати 0,2

Клей не повинен проникати між листами більш ніж на

Допускаються поодинокі затекло клею величиною до 1,0т2,0

На поверхні корінця допускаються одиничні зморшки і надриви обкладинки з боку верхнього та нижнього обрізів до 3,0

Товщина клейової плівки на корінці повинна бути 0,4 - 1,0

Ширина клейових смуг на крайніх аркушах блоку (бічна промазка) повинна бути не більше 5,0

Товщина бічної плівки при бічній промазки повинна бути 0,2 - 0,5.

Завдання 1.

При виготовленні паперова масса проходить певні етапи. Задача студентів складається у вмінні охарактеризувати основні етапи виробництва паперу та визначити , які види додаткових матеріалів застосовуються на кожному з названих етапів. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Етап виробництва	Сутність методу виробництва	Основні матеріали, які використовують для виробництва
1.			
2.			

Завдання 2.:

Укажіть основні властивості, якими повинен володіти папір для друку, а також охарактеризуйте їх. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п, найменування зразка	Показник	Характеристика показника	Як визначається
1.	Ступінь деформації	Характеризує ступінь зміни розмірів папіру на.....	Вимірюють розміри папіру до зміни його вологості.....
2.			
3.			

Завдання 3.

Охарактеризувати основні групи друкувального паперу. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п та його найменування	Група друкувального паперу	Основні властивості паперу у даній групі	Видання, в яких використовується вказана група паперу
1.			
2.			

Завдання 4.

Охарактеризувати основні етапи виробництва фарб. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п та його найменування	Етап виробництва	Сутність методу виробництва	Основні матеріали, які використовують для виробництва
1.			
2.			

Завдання 5.

Визначте вагу одного квадратного метра паперу та його товщину.

Для визначення ваги необхідно вирізати з різних аркушів паперу 10 зразків розміром 200 мм на 250 мм, зважити кожен зразок з точністю до 0,01 г.

За формулою (1) перерахувати результат на один квадратний метр

$$M_0 = M / a \times b, \quad (1)$$

де M_0 - маса 1 м² паперу, г;

M – середня арифметична маса, г;

а – довжина (0,25 м);

в – ширина (0, 25 м).

Товщину паперу визначають товщиноміром з ціною поділки 0,01 чи 0,001 мм і площею контакту вимірювальних поверхонь $2 \pm 0,1 \text{ см}^2$, і вимірюють посиленням 1900-2100 гс.

Іспити виконують на десятиох зразках, розміром $200 \times 250 \text{ мм}$, і в п'ятьох точках кожного зразка. У залежності від товщини паперу. виміри ведуть в один шар, у п'ять шарів, якщо папір має товщину від 15 до 50 мкм, і 10 шарів при товщині паперу 15 мкм.

Результат вимірів виражають середньоарифметичним усіх визначень і округлюють до 0,1 мкм при товщині 30 мкм. Якщо товщина паперу більше 100 мкм – до 10 мкм.

Результати занесіть до таблиці

Визначення маси 1 м^2 , г та товщини паперу, мк

№ з/п	Найменування паперу	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Письманий										
2.	Друкувальний										
3.	Пакувальний										

Отриманий результат звірте з нормами Держстандартів на різні види паперу та охарактеризуйте відмінності друкувального паперу

Питання для самопідготовки:

1. Охарактеризуйте матеріали для виробництва книги, що застосовувались у стародавні часи.

2. Дайте характеристику пергаменту, сировині для виробництва.

3. З якої сировини і яким способом виготовляють сучасний папір друкарський?

4. Який сучасний друкувальний папір ви знаєте?

5. Чим характеризується основні етапи виготовлення друкарського паперу?

6. Як впливають на якість паперу такі параметри: ступінь проклейки, вага квадратного метру, ступінь деформації паперу, оптичні властивості паперу (ступінь білості паперу, його колір та відтінок, світломіцність, глянцевість, непрзорість).

7. Опишіть склад друкувальних фарб.

8. Охарактеризуйте групи фарбних пігментів, що застосовуються для виробництва друкарських фарб.

9. Опишіть матеріали для зовнішнього оформлення книги.

10. Які види клеїв ви знаєте, що застосовують у поліграфії?

Лабораторне заняття за темою 1.5 Загальні поняття про виробництво книги: види друку; брошуровочно-палітурні процеси; тираж, обсяг видання.

Мета роботи: Ознайомитись з основними поняття про виробництво книги: види друку; брошуровочно-палітурні процеси; тираж, обсяг видання.

Матеріали і посібники для роботи:

1. Зразки книжних виробів надрукованих різними видами друку.
2. ОСТ 29.124-94 «ВИДАННЯ КНИЖКОВІ. ЗАГАЛЬНІ ТЕХНІЧНІ УМОВИ».
3. ГОСТ 5773-90 «Видання книжкових і журнальних. Формати».

Література: [1, 7, 3, 15, 16, 17, 25, 34, 36, 37, 40, 47].

Коротка теоретична частина

Друк — спосіб перенесення зображень та тексту зі спеціальних друкарських форм на будь-яку поверхню. Здійснюється при контакті друкарської форми з задруковуваною поверхнею за рахунок перенесення барвника (фарби) з першої на другу. Застосовується як для тиражування, так і для отримання одиничних художніх творів.

Види друку:

1. **друк** — спосіб непрямого плоского друку, при якому фарба з друкарської форми передається на папір через проміжний, офсетний циліндр.
2. **друк** () — друк через форму, яка виконана на спеціальній сітці. Відбиток створюється в результаті продавлювання фарби крізь друкувальні елементи форми на задруковуваний матеріал у процесі руху ракеля по формі. Трафаретний друк принципово відрізняється від основних способів друку: високого, плоского, глибокого.
3. **Монотипія** — це різновид графіки, виконаний шляхом малювання на гладкій поверхні, яка не поглинає фарби.
4. **Гектографія** — спосіб друку, заснований на використанні друкарської форми у вигляді желатино-гліцеринової маси, що містить фарбник і що виділяє його при зволоженні.
5. **Літографія** — техніка гравюри, коли фарба під тиском переноситься з плоскої друкарської форми на папір. При застосуванні літографії на кам'яній або металевій пластині створюється малюнок літографським олівцем або літографською тушшю.
6. — вид графічного мистецтва, створення тиражованих зображень шляхом контрастного друку з рельєфних поверхонь або через трафарет. Кожен відтиск з друкарської форми вважається авторським твором.
7. **Офорт** — різновид гравюри на металі, котрий дозволяє отримувати відтиски з друкарських форм, які попередньо оброблені кислотами.
8. — спосіб високого друку з використанням гнучких фотополімерних форм і швидкосохнучих рідких фарб.
9. **Тампонний друк, тамподрук** — це глибокий непрямий друк, різновид офсетного друку, при якому зображення (логотип) переноситься з друкарської форми (кліше) на виріб з допомогою силіконового тампона.

10. Струменевий друк — безконтактний цифровий спосіб, при якому елементи зображення формуються на задрукованому матеріалі краплями рідкої фарби (чорнила).

Фальцовка є однією з операцій в брошуровочно процесі і має великий вплив на якість видавничої продукції, а також на характер і трудомісткість брошуровочно-палітурних робіт, зокрема, на добірку, шиття і формування корінця блоку.

Розрізняють три основних види фальцювання листів — *перпендикулярну*, при якій кожен наступний згин перпендикулярний попередньому; *паралельну*, коли наступний згин паралельний попередньому, і *комбіновану*, при якій лист згинають і паралельними і перпендикулярними згинами. Крім того, фальцювання може бути симетричною і зміщеною. Для книжково-журнальної продукції використовують перпендикулярну і комбіновану фальцювання. За призначенням, розрізняють фальцювання проспектів та книжково-журнальну фальцювання. При фальцювання книжково-журнальної продукції повинна бути передбачена можливість подальшого скреплення.

Коректура - сукупність коректурних виправлень і сам процес виправлення помилок та усунення технічних недоліків у коректурних відбитків набору та друкованій формі, що включає читання коректурних відбитків і коректурних правку.

Верстка - процес формування сторінок (смуг макета) видання шляхом компонування текстових і графічних елементів, а також результат цього процесу, тобто, власне, смуги.

Стереотип - монолітна друкована форма, копія з типографського набору або кліше, використовується для друкарських машин.

Друкарське кліше - друкарська форма для відтворення тексту та ілюстрацій.

У друкарському справі кліше називається копія зі штампу великий великої літери, віньетки, цілого слова, фрази або сторінки, набраних типографським шрифтом, з дошки політіпажного малюнка та інше, що виготовляється за допомогою виливки з легкоплавкого металу (клішірованія).

Тираж - кількість примірників друкованого видання однієї назви.

— це його кількісна характеристика, виражена певним числом аркушів, сторінок чи колонок.

Завдання 1.

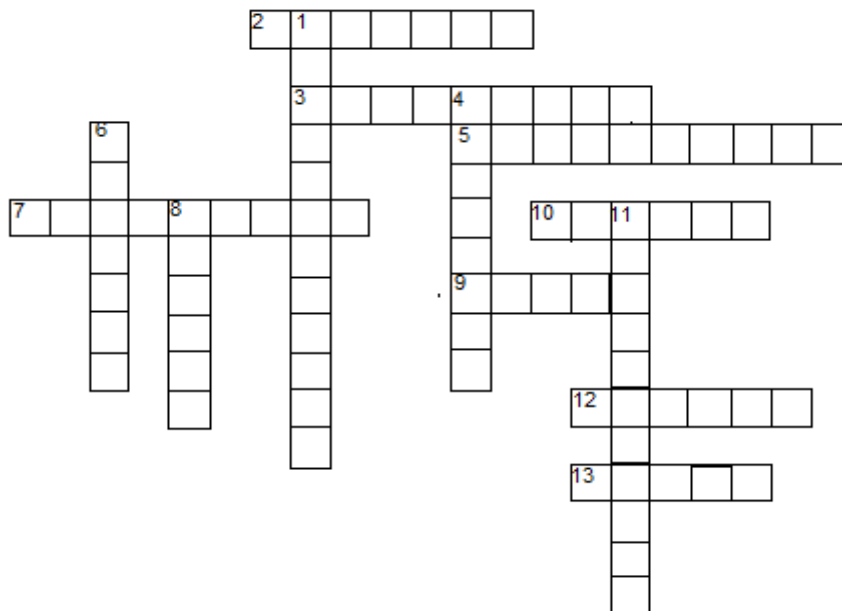
Надайте характеристику брошурочно-політурним процесам згідно із стадіями, що вказані в таблиці.

Стадії брошурочно-політурних процесів	Способи здійснення та приладдя для здійснення	Вплив процесу на якість та утворення дефекту
Розрізання аркушів		
Фольцювання аркушів		

Комплектування зошитів		
Комплектування блоків		
Скріплення зошитів		
Вставка в обкладинку		
Обріз книг в обкладинках Підготовка книжного блоку для вставки в переплетну кришку		

Завдання №2.

Використовуючи надбані знання розгадайте запропонований кросворд.

1. При якій друку зображення з форми переходять на папір
2. Як називається спосіб друку, при якому друкуючі елементи форми друку знаходяться практично на одній площині з пробільними елементами.
3. Як називається спосіб друку, при якому друкуючі елементи форми друку нижче пробільних елементів.
4. При якій друку зображення переноситься спочатку на гумове полотно, а потім вже з нього на папір.
5. Процес складання листів в зошити певного обсягу і формату з дотриманням послідовного розташування сторінок.
6. Процес формування сторінок видання шляхом компоновання текстових і графічних елементів, а також результат цього процесу, тобто, власне, смуги.
7. виправлення помилок набору, зробленого з рукопису, а також всяка зміна, скорочення і т. п. в наборі.

8. Смужка матері з потовщеним краєм, наклеюють на краї корінця книжкового блоку для збільшення міцності скріплення аркушів і поліпшення зовнішнього вигляду.
9. Ілюстративана друкована форма, яка використовується в високому друці.
10. Спосіб друку, що використовує форми, на яких друкуючі елементи розташовані вище пробільних.
11. Точна копія оригінальної форми набору і кліше.
12. Елемент конструкції книги, що з'єднує книжковий блок з палітурній кришкою.
13. Кількість віддрукованих примірників видання.

Завдання 3.

Зрисуйте схематично види корішків книжкових блоків:

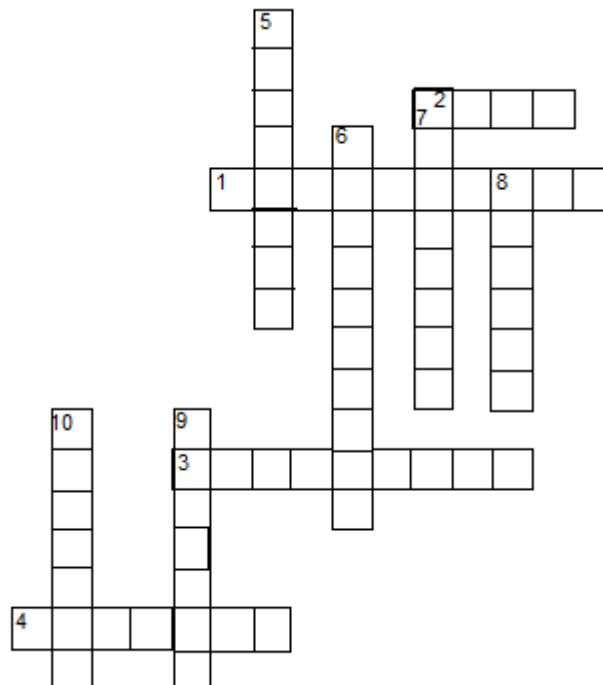
1)

2)

3)

Завдання 4.

Використовуючи надбані завдання розгадайте запропонований кросворд за темою «Поліграфічний процес».

По горизонталі:

1. Окрема гілка промисловості з різноманітною технікою, що призначена для випуску різних видів друкованої продукції, а саме: газет, журналів, книжок, плакатів, географічних карт, цінних паперів та багатьох інших видів друкованої продукції.

2. Край палітурки, що виступає за зріз книжкового блоку.
3. Художній знак, який мають книги.
4. Вид друку, який характеризується тим, що елементи, які дають відбиток, знаходяться вище ніж пробіли.

По вертикалі:

5. Один з основних способів друку, що характеризується тим, що елементи, які дають відтиск, заглиблені відносно недрукованих елементів.
6. Застарілий вид плоского друку.
7. Паперова стрічка, яка додатково слугує підтримкою всіх зошитів разом.
8. Аркуш, що закріплює та з'єднує палітурку з книжковим блоком.
9. Виробничий процес монтажу всіх елементів сторінки видання в смугу.
10. Один з видів друку, особливість якого в тому, що друковані елементи в формі для друку лежать на одній поверхні з елементами, що не друкуються.

Завдання 5.

Опишіть відмінні особливості приклеєного та прошивного форзацу, а також надайте опис ролі корішка книжного блоку.

№ п/п	Характеристика приклеєного форзацу	Характеристика прошивного форзацу	Корішок книжного блоку
1.			
2.			

Питання для самопідготовки:

1. Які етапи виробництва книги ви знаєте?
2. Які види друку ви знаєте? Дайте коротку їх характеристика.
3. Опишіть обладнання для ручного набору тексту у високому друці.
4. Чим характеризується коректура набору у високому друці?
5. Яка верстка набору застосовується у високому друці?
6. Опишіть особливості отримання фотографічного зображення тонових ілюстрацій у високому друці.
7. Чим характеризуються види кліше: монофарбні та багатофарбні?
8. З чим пов'язана необхідність в виготовленні стереотипних друкувальних форм у високому друці?
9. Які основні види плоского друку ви знаєте?
10. Охарактеризуйте етапи виготовлення друкувальних форм для плоского друку.
11. Які способи виготовлення друкувальної форми ви знаєте?
12. Дайте визначення глибокому друку. Чим визначається глибина друкувальних елементів?
13. Який способи застосовується при виготовленні друкувальних форм для глибокого друку?
14. Чим характеризується фальцовка аркушів?

15. Опишіть порядок вставлення книжних блоків в обкладинку книги.
16. Які види форзаців ви знаєте?
17. Як проводиться виготовлення палітурних кришок і вставлення блоку у кришки?

Тема 2.1 Типи видань, вимоги до оформлення, особливості розповсюдження книжкових товарів.

Мета роботи: Визначити які види друкованої продукції відносяться до книжних товарів. Вивчити класифікацію асортименту книжкової продукції за тематичною ознакою та за типами видання; вміти охарактеризувати якість оформлення книги чи журналів.

Матеріали і посібники для роботи:

1. Зразки книжкових виробів.
2. ГОСТ 7.60-90. «Видання. Основні види. Терміни і визначення».

Література: [1, 2, 11, 12, 15, 21, 22, 26, 27, 33, 36, 37].

Коротка теоретична частина

До книжковим товарів відносяться книги, брошури, репродукції з картин і портретів, листівки, ноти, географічні карти і атласи, плакати, заклики, друковані навчально-наочні таблиці та інші друковані вироби.

Класифікація асортименту книжкової продукції:

1. За тематичною ознакою книги об'єднують у відділи, підвідділи і групи, виходячи із спільності їх утримання, належності до певних галузей знань.
2. За типами видань. Тип книги визначається її цільовим призначенням, характером її викладу і особливостями виробу.

У видавничій практиці вся книжкова продукція підрозділяється за своїм цільовим призначенням, тематики і по читацької установці на наступні групи:

1. Видання творів основоположників марксизму-ленінізму.
2. Історико-партійні та агітаційно-пропагандистські видання.
3. Наукові видання.
4. Підручники для загальноосвітньої школи.
5. Підручники для вузів, технікумів та училищ масових кваліфікацій.
6. Літературно-художні видання.
7. Видання для дітей.
8. Науково-популярні видання.
9. Науково-довідкові видання.
10. Виробничо-інструктивні видання.
11. Офіційно-документальні та офіційно-довідкові видання.
12. Видання з мистецтва.

Видання творів основоположників марксизму-ленінізму. Тут покладено принцип наукової точності, строгості, максимальної виразності і простоти. Майже всі ці видання друкуються на біленій папері № 1, способом високого друку, в одну фарбу. Основний формат 84^x 108/32.

Історико-партійні та агітаційно-пропагандістські видання. Характерний простий, строгий і в той же час художньо-виразний тип оформлення. Майже всі ці видання друкуються на біленій папері № 1, способом високого друку, в одну фарбу, випускаються в палітурках або поліпшених обкладинках. Основний формат 84^x 108/32, додаткові формати 60^x 92/16, 70^x 108/16 і 70^x 92/32.

Наукові видання. Для видання наукових книг застосовуються найбільш міцні та довговічні матеріали, що забезпечують довгострокове використання. Збори твори, однотомники та наукові монографії друкуються друкарською і офсетному папері № 1, вагою 1 м² 70-80 кг. Для збірників статей і матеріалів використовується так само папір № 1, іноді № 2, вагою 1 м² 65-70 кг. Наукові видання обсягом від 160 сторінок випускаються в палітурках, причому зібрання творів виходить в палітурках № 7. Для даного виду видань в якості основних формати 60^x 92/16, і 70^x 108/16.

Навчальні видання. Підручники друкуються на папері № 1, палітурки № 5 і 7. Формат, як правило, 60^x 92/16, 70^x 108/16 і 70^x 92/32. У більшості підручників використовується багато ілюстрацій, шрифт застосовується шкільний і частково літературної гарнітури, кегель шрифтів підбирається залежно від віку дітей. У букварі використовується - 36, 28, 24, 20, 16 і 14; в підручниках 1-3 класів - 16, 14, 12; в підручниках для 5-11-го класів - кегель 10.

Літературно-художні видання. Друкуються способом високого друку в одну фарбу. Друга фарба застосовується іноді для титулу, шмуцтитул, заставок, кінцівок і буквиці. Багатобарвні ілюстрації друкуються на вклейках різними способами друку. Друкована папір застосовується № 1 і 2, прагнуть використовувати папір з підвищеною вагою 1 м² вагою на 70-80 кг. Формат використовується 60^x 92/16, 70^x 108/16 і 70^x 92/32.

Видання для дітей. При виданні літератури для дітей широко використовується кольорова офсетна і глибокий друк. Значна кількість видань виходить у барвистих обкладинках, а також в художньо оформлених палітурках № 5 і 7. Застосовується формат 60^x 92/16, 70^x 108/16 і 70^x 92/32, шрифт кегель 16 (рідше 14), барвисті ілюстрації. Спосіб друку - глибока.

Науково-популярні видання. Вони виходять у форматі 84^x 108/32, шрифт кегель 10. Книги об'ємом до -10 друкованих аркушів виходять в ілюстрованих або шрифтових та палітурках № 2. Книги великого обсягу виходять в палітурці № 5 і 7.

Науково-довідкові видання. Друк відрізняється великою убористого, використовується шрифт кегель 7. багато довідники добре ілюстровані. Палітурка, як правило, тканинний № 7 і 8, для довідників кишенькового типу - № 6.

Видання з мистецтва. Основні групи видань з мистецтва-наукові монографії, науково-популярні книги і брошури, в тому числі серійні; альбоми художніх репродукцій. В альбомах застосовуються формати 70^x 108/8, 60^x 92/8. Специфічне видання об'ємом 1, 0,5, 0,25 і 1,25 аркуша.

Завдання 1.

Згідно виданих на занятті викладачем зразків, вивчити основні типи видань та характерині для них види шрифтів та види друку. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Тип видання	Вид шрифту	Вид друку
1.			
2.			

Завдання 2.

Провести характеристику якісних показників та відповідності видань для дітей. Для цього, згідно виданих зразків на занятті, слід описати наступні позиції: формат видання, вид друку, розмір кегля, характер декорування, стійкість фарб. Результати роботи оформити у вигляді таблиці.

№ п/п	Формат видання	Вид друку	Розмір кегеля	Характер декорування	Стійкість фарб
1.					
2.					

Завдання 3.

Зробити характеристику якості оформлення наукових видань, згідно виданих зразків на занятті. Результати роботи оформити у вигляді таблиці.

№ п/п	Формат видання	Вид друку	Розмір кегеля	Характер декорування	Стійкість фарб
1.					
2.					

Питання для самопідготовки:

1. Які типи друкованих видань ви знаєте?
2. Визначте ознаки, що покладені в основу класифікації асортименту книжкової продукції.
3. Чим класифікується асортимент книжкової продукції за тематичною ознакою?
4. Як класифікується асортимент книжкової продукції за типами видання?
5. Охарактеризуйте твори політичного характеру.
6. Охарактеризуйте історичні та агітаційно-пропагандійські видання
7. Охарактеризуйте основні типів наукових видань
8. Охарактеризуйте типи видань, що відносяться до навчальної літератури
9. Охарактеризуйте основні вимоги по навчальних посібників та підручників
10. Охарактеризуйте літературно-художні видання

11. Охарактеризуйте зміст дитячих видань, їх зміст та вимоги до оформлення
12. Охарактеризуйте науково-популярні та науково-довідкові видання
13. Охарактеризуйте виробничо-інструктивні та офіційно-документальні видання, їх призначення
14. Надайте характеристику листової мистецтвотворчої продукції

Тема 2.2 Товарознавчі аспекти формування якості книги на етапах виробництва. Види дефектів та браку.

Мета роботи: Визначити товарознавчі аспекти формування якості книги на етапах виробництва. Ознайомитись з характеристикою основних об'єктів технічного контролю на поліграфічних підприємствах. Вивчити дефекти та брак книжних виробів.

Матеріали і посібники для роботи:

1. (ОСТ 29.33-98 «Журнали. Видавничо-поліграфічне оформлення. Загальні технічні умови»
2. ОСТ 45.18-86 «Видання періодичні. Упаковка та маркування»
3. Зразки книжних виробів та журналів.

Література: [1, 3, 5, 9, 11, 12, 16-19, 34, 35, 34, 39, 42, 49-53].

Коротка теоретична частина

Види дефектів:

Під браком- маються на увазі критичні дефекти, що призводять до спотворення або втрати інформації, товарного виду друкованого видання.

1. У примірнику видання не допускаються дефекти, що призводять до спотворення або втрати інформації:
 - некомплектність або порушення послідовності елементів блоку: чужі, повторювані, відсутні, переплутані зошити, вкладки, клейки, приклейки;
 - некомплектність або порушення послідовності сторінок: пропущені, переплутані, перевернуті смуги, ілюстрації та підписи до них, заголовки, неправильна послідовність смуг в зошиті, білі сторінки;
 - дефекти відтворення тексту та ілюстрацій в блоці: непропечатка, рване очко або штрих, двоїння знаків, отмаривание або пробивання фарби, полошение;
 - затікання клею між сторінками блоку, що викликає їх склеювання і пошкодження тексту чи ілюстрацій при розкритті видання; механічне пошкодження, зморшки (складки) або бруд на сторінках;
 - чужа палітурна кришка або обкладинка.

2. У примірнику видання не допускаються дефекти, що призводять до повної втрати товарного виду видання або ускладнюють його використання за призначенням:

- перевернутий блок, розкол блоку;
- відклеювання чи розрив форзаца по згину;
- обшивка, незагнуті скоби, відсутність скоби;
- відставання або механічне пошкодження припресованної плівки, розтріскування лакового шару;
- відставання обкладинки від корінця;
- жолоблення або скручування обкладинки після припресовки плівки або лакування;
- жолоблення палітурної кришки;
- механічне пошкодження видання, зім'яті, брудні сторінки (обкладинка, палітурна кришка).

3. У всіх інших випадках при вирішенні виниклих розбіжностей за якістю виконаних Підрядником робіт сторони керуються нормами та технологічними рамками, що використовуються в поліграфії. До них відносяться: кольоропроба; денситометричні норми і величини, що використовуються у пресі; допустимі величини відхилення від нормативних значень; характеристики паперу та витратних матеріалів, використовуваних при виконанні замовлення.

Завдання 1.

Використовуючи запропоновані викладачем зразки книг, визначити наявність в них основних видів дефектів. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Найменування дефекту	Наявність на книзі	Причини виникнення	Чи допущено за НД
1.				
2.				

Завдання 2.

За представленими зразками визначити основні показники якості книг. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Найменування книги	Формат книги	Група шрифту	Вид переплету	Вид кегелю
1.					
2.					

Завдання 3.

Перевірте якість запропонованих зразків книг. Результати оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Найменування та характеристика книги	Дефекти, які виявлено	Кількість дефектів	Допустимість дефектів за НД	Висновок щодо якості книги
1.					
2.					

Питання для самоперевірки:

1. Опишіть основні вимоги до якості та порядок їх перевірки на етапі зіштовхування листів і зошитів.
2. Які вимоги до якості встановлюються протягом розрізання і підрізування листів і напівфабрикатів на одноножових різальних машинах?
3. Опишіть основні вимоги до якості при здійсненні операцій фальцовки аркушів.
4. Які встановлюються вимоги до якості шиття зошитів у блоки нитками?
5. Опишіть основні вимоги до якості вставлених книг.
6. Чим класифікують види технічного контролю якості поліграфічної продукції?
7. Якими методами визначаються показники якості у поліграфічному виробництві?
8. Чим характеризуються види внутрішнього та зовнішнього браку?
9. Які випадки на виробництві, призводять до браку?

Тема 2.3 Апарат видання. Вимоги до формування абрєвіатури ISBN, структура ISBN.

Мета роботи: Визначити складові апаратури видання в книзі. Ознайомитись з сутністю і призначенням блоку ISBN. Зазначити порядок присвоєння книзі номера ISBN. Описати методи обчислення контрольної цифри.

Матеріали і посібники для роботи:

1. Зразки книжних виробів різного спрямування та призначення (навчальні посібники, збірники наукових праць, журнальні видання тощо).

Література: [1, 3, 5, 12, 17, 24, 25, 41].

Коротка теоретична частина Структура ISBN

Міжнародний стандартний номер книги складається з абрєвіатури ISBN, яка записується латинськими літерами незалежно від мови видання книги, та номера довжиною 10 або 13 цифр.

Мета впровадження 13-значних номерів нового формату, це збільшення ємності системи ISBN та використання штрихкодів для ідентифікації видань. Для цього до 10-значного номера ISBN попереду додається префікс 978 або 979 та виконується відповідне перерахування контрольної цифри.

Десятизначний номер поділяється на чотири частини (відповідно 13-значний поділяється на п'ять) змінної довжини, котрі відокремлюються одна від іншої дефісом. Кожна частина має такі значення:

1. *Ідентифікатор мовної групи або країни.* Встановлюється Міжнародним агентством ISBN. Кількість цифр залежить від річного обсягу книжкової продукції відповідної групи. Наприклад, для англomовних країн ідентифікатор групи дорівнює 0 або 1, для СРСР та країн СНД присвоєно ідентифікатор 5. Україна, крім ідентифікатора групи СНД, також має свій окремий ідентифікатор 966. Більш розширена інформація наведена в повному переліку.

2. *Ідентифікатор видавництва.* Цей ідентифікатор призначається національним агентством ISBN країни для кожного видавництва. Офіційним представництвом міжнародного агентства ISBN в Україні, що може розподіляти номери ISBN та назначати ідентифікатори для українських видавництв, є Книжкова палата України імені Івана Федорова. Видавництвам, що мають найбільший обсяг книжкової продукції видаються ідентифікатори з найменшою кількістю знаків та навпаки — малим видавництвам призначаються великі ідентифікатори довжиною до семи знаків.

3. *Ідентифікатор книги.* Це порядковий номер, який видавництво назначає для своїх книг. Кількість цифр цього ідентифікатора залежить від кількості цифр ідентифікатора видавництва: чим більше останній, тим меншій кількості книг видавництво може присвоїти номер ISBN.

4. *Контрольна цифра.* Остання цифра (або літера X, що позначає число 10) в номері ISBN, що дозволяє перевірити його правильність. Номер ISBN вважається правильним, якщо сума добутків дев'яти цифр номера з ваговими коефіцієнтами від 10 до 2 та контрольної цифри ділиться на 11 без залишку.

Приклад:

ISBN 5-02-013850-9

|| | |

|| | +-- контрольна цифра

|| +----- порядковий номер книги в видавництві - 13850

| +----- видавництво "Наука"

+----- книга видана в СРСР

Для присвоєння книзі номера ISBN видавництво звертається до національного агентства країни, котре уповноважене розподіляти блоки ISBN. Процедура отримання блоків ISBN платна. Після того як національне агентство призначить цьому видавництву окремий ідентифікатор та видасть заявлений блок номерів, видавництво може кодувати свою книжкову продукцію але не може перепродавати та використовувати їх разом з іншим видавництвом. Кількість ISBN, що видаються окремому видавництву залежить від його річного випуску продукції.

Методи обчислення контрольної цифри

Контрольну цифру номера ISBN можна обчислити двома еквівалентними методами.

У першому методі, згідно з посібником Міжнародного агентства ISBN, сума добутків цифр номера та контрольної цифри повинна ділитись на 11 без залишку. Для визначення контрольної цифри кожна цифра, що входить в номер, помножується на ваговий коефіцієнт від 10 до 2. Контрольна цифра визначається як різниця між сумою отриманих добутків та найближчим *більшим* числом, що ділиться на 11 без залишку. Якщо отримана контрольна цифра дорівнює 10, то в повному номері ISBN вона позначається римською цифрою "X".

У другому методі кожна цифра помножується на номер своєї позиції, що нумеруються зліва направо починаючи від одиниці. Далі отримані добутки додаються та від цієї суми віднімається найближче *менше* число, що ділиться на 11 без залишку.

Завдання 1.

Обчислити контрольну цифру номера ISBN двома еквівалентними методами.
ISBN 5-02-013850-?

5 0 2 0 1 3 8 5 0 - цифрова частина

10 9 8 7 6 5 4 3 2 - вагові коефіцієнти

50 0 16 0 6 15 32 15 0 - добутки цифр на вагові коефіцієнти.

Завдання 2.

Розшифрувати ISBN:

1. 978-5-01-000123-1;

2. 978-3-16-148410-0;

3. 978-0-571-08989-5

Завдання 3.

Розшифрувати ISBN:

1. 978-966-577-002-0;

2. 978-966-577-003-2 ;

3. 978-966-577-004-2.

Завдання 4.

Розшифрувати ISBN:

1. 978-966-03-0058-3;

2. 978-966-03-0061-3;

3. 978-0-571-09898-9.

Питання для самоперевірки:

1. Які складові апарату видання в книгах та періодичних виданнях ви занеєте?

2. Охарактеризуйте сутність і призначення блоку ISBN.

3. Охарактеризуйте 10- та 13-значні номери ISBN.

4. Опішіть порядок обчислення контрольної цифри ISBN.

Тема 2.4 Приймання та виявлення основних дефектів. Товарознавчі аспекти якості при зберіганні, пакуванні, маркуванні, транспортуванні книжкових товарів.

Мета роботи: Розглянути загальні вимоги до приймання, відвантаження та виявлення основних дефектів. Ознайомитись з порядком проведення виборки від партії книжок. Зазначити сприятливих умов для зберігання книжкових товарів. Вивчити пакуванні, маркуванні, транспортуванні книжкових товарів.

Матеріали і посібники для роботи:

1. Зразки книжкових виробів; 2. ОСТ 29.33 — 98 «Журнали. Видавничо-поліграфічне оформлення. Загальні технічні умови»; 3. ОСТ 29.124-94 «Видання книжкові. Загальні технічні умови»; 4. ГОСТ 5773-90 «Видання книжкових і журнальних. Формати».

Література: [1, 3, 5, 8, 11, 33, 36, 39, 41, 45-48].

Коротка теоретична частина **Дефекти поліграфічних виробів**

Двоїння на друкарському відтисненні - дефект у вигляді подвійного відтворення (з явно помітним зрушенням) одного і того ж елемента зображення. Зазвичай зміщене зображення має меншу інтенсивність, ніж основне. Двоїння є браком, пов'язаним з помилкою друкаря або несправністю друкарської машини. Цей дефект суттєво змінює колірні характеристики і знижує різкість зображення.

Муар - дефект, візерунок, додатковий малюнок на растровому зображенні (відтисненні), що з'являється у вигляді квадратів або хвилястих ліній.

Неприводка друку - розбіжність на просвіт подібних елементів смуг двох сусідніх сторінок одного аркуша видання: колонтитулів, колонцифр, верхніх і нижніх рядків.

Непронечатка - дефект друку, що виражається в тому, що з частини друкуючих елементів фарба не передається на папір.

Несуміщення фарб - дефект багатоколірного друку, який виникає через невірну приводки, приладження друкованих форм або друку на не акліматизований папері і полягає в тому, що друкуючі елементи друкарської форми однієї з барв дають відтиск зі зрушенням від положення, яке повинні займати, отчого порушується передача кольору.

Отмариваніє - перетискиваніє погано закріпилася фарби з лицьової сторони відтиснення на зворотний бік накладається поверх нього наступного листа на приймання друкарської машини.

Перекіс - дефект підрізування паперу, при якому краю аркуша не паралельні один одному.

Перетискиваніє фарби - перехід друкарської фарби зі свіжого відбитка на наступний відтиск у стопі під дією власної ваги паперу. Щоб уникнути дефекту свіжі відбитки перед різкою повинні вилежатися не менше доби.

Полошення - дефект друку, помітний насамперед на великих плашках і виражається в появі смуг на відбитку, паралельних напрямку руху паперу в друкарській машині.

Запилювання паперу (картону) - дефект, що складається у відділенні від паперу частинок наповнювача і дрібних волокон при її русі в друкованій машині. Найчастіше пов'язаний з поганою просоченням або неправильними умовами зберігання паперу (картону). Може також спостерігатися при різанні паперу тупим ножем.

Разнооттеночность відбитків - дефект друку, що виражається в неоднаковою насиченості фарбою відбитків в межах друкованого аркуша, частини або всього тиражу видання.

Розтиск - параметр друку, який вказує на відносне збільшення розмірів штрихових і растрових друкованих елементів (див. растр) на відбитку в процесі друкування. Величина розтискування варіюється в залежності від виду паперу і конкретної друкарської машини і повинна враховуватися при кольороподілі.

Сіра друк - дефект друку, що виражається в малоконтрастне, сірому, «лисом» зображенні на відбитку. Особливо цей дефект помітний в темних (чорних) плашках.

Завдання 1.

Користуючись ГОСТ5773-54 «Книги і журнали. Формати видань» перевірте якість запропонованих зразків книг та охарактеризувати характер оформлення та використовуваних матеріалів. Результати оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Найменування книги	Зовнішній опис книги	Вид книжкового видання	Характеристика якості паперу	Характеристика якості фарб	Формат книги	Група шрифту	Вид переплету	Вид ке-гелю
1.									
2.									

Завдання 2.:

На підприємство надійшла партія книг, в розмірі 6 тис. штук. Користуючись ГОСТ5773-54 «Книги і журнали. Формати видань» провести приймання книг та надати акт, в якому вказуються виявлені дефекти. Результати оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Найменування дефекту	Наявність на книзі	Допущення за НТД
1.			
2.			

При вирішенні завдання проаналізувати книги за повним алгоритмом зовнішнього опису книги (29 видів).

Завдання 3.

Дослідити якість маркування запропонованих зразків книг. Результати оформіть у вигляді таблиці.

Найменування книги	Типографія	Адреса видавництва, найменування виробника	Номер переплету	Номер пакувальника	Рік видавництва	Номер ISBN УДК ВБК	Місце знаходження виробника	Свідчення суб'єкта виробничої справи	Формат видавництва	Вид паперу	Вид друку	Тип гарнітури	Кількість умовних аркушів

Питання для самоперевірки:

1. Які стандарти якості використовуються при відвантаженні та прийманні книжкових товарів?
2. Охарактеризуйте основні способи виявлення неякісних книжкових товарів.
3. Який порядок встановлюється для перевірки відповідності обраного шрифту? Охарактеризуйте його.
4. Які умови встановлюються для збереження якості книжкових товарів?
5. Чи характеризуються основні способи пакування книжкових товарів?
6. Який порядок укладання книг у пачках?
7. Опишіть пакування при відправці книг поштою.
8. Дайте характеристику маркуванню типографської пачки книжок.
9. Яку роль відіграє якість пакування при перевезенні книжних товарів?

Тема 2.5 Видавнича діяльність Національної академії наук. Традиції сучасного мистецтва книги.

Мета роботи: Розглянути види видань, що випускаються Національною академією наук. З'ясувати напрями діяльності ВД "Академперіодіка" НАН України, характеристику проекту «Наукова книга». Ознайомитись з традиціями українського мистецтва книги.

Матеріали і посібники для роботи:

1. Зразки книжкових виробів оформлені згідно до традицій сучасного та минулого мистецтва;
2. ОСТ 29.33 — 98 «Журнали. Видавничо-поліграфічне оформлення. Загальні технічні умови »;
3. ГОСТ 5773-90 «Видання книжкових і журнальних. Формати».

Література: [1, 2, 13, 14, 27-33].

Коротка теоретична частина

(*НАН України*) — вища наукова установа України з самоврядною організацією. НАНУ об'єднує дійсних членів, членів-кореспондентів та іноземних членів, а також всіх наукових працівників, що працюють у її наукових установах, здійснюючи дослідження у галузі природничих, гуманітарних, суспільних та технічних наук.

НАН України випускає такі періодичні видання: «Вісник АН УРСР» (з 1947), «Доповіді АН УРСР» (з 1939), «Український біохімічний журнал», «Мікробіологічний журнал», «Геологічний журнал», «Український хімічний журнал», «Український ботанічний журнал», «Автоматическая сварка», «Український математичний журнал», «Фізіологічний журнал», «Прикладна механіка», «Український фізичний журнал», «Автоматика», «Економіка Радянської України», «Український історичний журнал», «Слово

і час», «Радянське право», «Народна творчість та етнографія». Установи НАН України мають широкі міжнародні наукові зв'язки. Регулярно проводиться обмін друкованими виданнями з усіма країнами народ. демократії, а також з наук. установами та бібліотеками США, Англії, Франції, Японії, Індії та ін. країн.

Як читати роки, написані слов'янськими буквами

А	В	Г	Д	Є	Ѕ	З	И	Ѡ
1	2	3	4	5	6	7	8	9
І	К	Л	М	Н	Ѣ	О	П	Ч
10	20	30	40	50	60	70	80	90
р	с	т	у	ф	х	ψ	ω	ц
100	200	300	400	500	600	700	800	900

До початку 18 століття рік позначався слов'янськими літерами. Цифри записуються зліва направо за спаданням. Виняток становлять числа від 11 до 19, які пишуться як вимовляються, тобто спочатку менша цифра, а потім позначення числа 10. Наприклад, дванадцять - два на дцять, тобто два на десять, спочатку пишеться 2, потім 10. Для того, щоб цифри відрізнялися від тексту над ними малювався знак титло – (◌̅). Для того, щоб визначити рік, потрібно скласти всі цифри в числі.

Для позначення тисяч перед буквою ставився знак ₴ (#). Часто роки позначаються "від створення світу". Щоб перевести рік з такого формату у звичайний, досить відняти 5508.

Завдання 1.

Визначити характерні ознаки, тираж та рік видання запропанованих типів видань Національної академії наук. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

№ п/п	Найменування та тип видання	Тираж видання	Характерні ознаки	Рік видання
1.	Періодичні			
2.	Монографії			
3.	Журнал «Джерело»			
4.	Журнал «Світогляд»			
5.	Наукова книга			
6.	Академперіодка			
7.	Словники України			

Завдання 2.

Визначити у запропонованих зразках книг наявність зв'язку книжного декору зі змістом літературного тексту, який він характеризує. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

Найменування книги	Опис типу декору					Визначення типу декору(1,2,3)
	склад декору по його видах (орнамент, декоративні ілюстрації, текстури й інші), частка в ньому необразотворчих мотивів	зміст орнаментальних мотивів, частота їхньої повторюваності в масі видаваних книг	відношення декору до змісту літературного твору, до призначення книги	співвідношення між конструктивним і декоративним початками в художньо-графічному оформленні книг	кольоропластичний лад декоративних композицій	

Завдання 3.

Прочитати та записати роки видання слов'янськими літерами.

Приклади:

Завдання 4.

Зробіть опис богослужбових видань, що видавалися в Україні 15-18 століття. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

Характерні риси видань			
Євангеліє	Біблія	Псалтир	Літургійні книги

Завдання 5.

Опишіть орнаментальні мотиви, що є декоративним оздобленням запропонованих зразках книг, шляхом визначення класу та підрозділу. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

Найменування книги	Клас мотиву(образотворчий, необразотворчий. Чим можете пояснюється Ваша думка)	Підклас мотиву(рослинні мотиви, тваринні мотиви, людські мотиви, предметні мотиви. Чим можете пояснюється Ваша думка)

Завдання 6.

На основі вивченого матеріалу опишіть стародавні жанри друкарських творів, що видавалися друкарнями України. Результати роботи оформіть у вигляді таблиці.

Вид жанру	В яких роках застосовувалось	Для яких літературних стилів характерна	Для яких творів застосовувалось (про що йшлося в творах)
Панегірика			
Ієрографіка			
Вірші «на гербі»			

Питання для самоперевірки:

1. Які види видань випускаються Національною академією наук України ви знаєте?
2. Охарактеризуйте науково-популярні журнали та електронні видання видавництва НАН України.
3. Які ви знаєте видавничо-поліграфічні форми української книги?
4. Охарактеризуйте три типи декору в залежності від зв'язку з текстом.
5. Які геометричні мотиви характерні для Української книги?
6. Яку роль відіграє орнамент в українській книзі?
7. Дайте визначення орнаменту?
8. Яке оформлення літературних видань застосовувалось на кінці XVI — середині XVII ст.?
9. Дайте визначення жанру панегірики та жанру ієрогліфіки.
10. Які характерні риси притаманні львівським і київським виданням Євангелія?
11. Як характеризується оформлення літургійних видань?

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ДИСЦИПЛІНИ

5.1 Основна література

1. Мильчин А. Э. Издательский словарь-справочник / А.Э. Мильчин – М., 2003. – 558 с.
2. Баренбаум И.Е. История книги: учебник для вузов / И.Е. Баренбаум: 2-е изд., испр. и доп. – М. : Книга, 2004. – 248с.
3. Михайлов В.І. Непродовольчі товари: Підручник / В.І. Михайлов, Т.Г.Глушкова, О.І.Зельніченко. – К. : Книга, 2005. – 556с.
4. Гаванко С. Конструкція книги / С. Гаванко. – Львів : Фенікс, 2005. – 134 с.
5. Сава В. Основи техніки створення книги: Навч. Посібник / Василь Сава. – Львів: Каменяр, 2005. – 134 с.
6. Полянский Н. Н. Основы полиграфического производства / Н. Н. Гаванский – М. : Книга, 2001. – 530 с.
7. Козлова М. М. Редакторская подготовка литературно-художественных изданий: Учебное пособие для студентов специальности «Издательское дело и редактирование». – Ульяновск, 2000. – 52 с.

5.2 Додаткова література

8. Гусман Г. О книге / Г. Гусман – М. : Книга, 1982. – 112с
9. Технология печатных процессов / А. Н. Раскин, И. В. Ромейков, Н. Д. Бирюкова – М. : Книга, 1989. – 206 с.
10. Воробьев Д.В. Технология брошюровочно-переплетных процессов / Д. В. Воробьев – М. : Книга, 1989. – 307 с.
11. Кодак Н. Ф. Бытие книги: Заметки о прошлом и настоящем книжного дела / Н. Ф. Кодак – К. : Лыбидь, 1991. – 175 с.
12. Современное литературно-художественное книгоиздание: [Электронный документ]. – Режим доступа <http://www.hi-edu.ru/e-books/KaracheusevaLXDK/index.htm>
13. Виноградова Л. А. История книжного дела в России (988-1917): Курс лекций для вузов по специальности «Издательское дело и редактирование» / Л.А. Виноградова. – М., 1991. – 95 с.
14. Бутич І. До історії папірень / І. Бутич // Друкарство. – 1998. – № 9-12. – С. 14-15
15. Донской Г. М. Функции художественно-графического оформления учебников / Г. М. Донской – М. : Просвещение, 1986. – 127 с
16. Баренбаум И. Е. Полиграфическое и художественное оформление книги : учеб.-метод. пособие / И. Е. Баренбаум. – Львов : Феникс, 1968. – 51 с.
17. Добкин С. Ф. Оформление книги / С. Ф. Добкин. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Книга, 1985. – 208 с.
18. Волчек В. Л. Отделка печатной продукции : учеб. пособие / В. Л. Волчек – М. : МПИ, 1975.– 156 с.

19. Джонсон А. Практическое руководство по переплетному делу / А. Джонсон – М. : Книга, 1989. – 102 с.
20. Герчук Ю.Я. Художественная структура книги / Ю.Я. Герчук – М.: Книга, 1984. – 207с.
21. Кожевников Г. В. Типология литературно-художественной книги: Конспект лекций / Г.В. Кожевников. – М., 1985. – 40 с.
22. Лотман Ю. М. О содержании и структуре понятия «художественная литература» // Избранные статьи: В 2 т. – Т. 1. – Таллинн, 1992. – С. 203-216.
23. Запаско Я. П. Мистецтво книги на Україні / Я. П. Запаско – Львів : Видавництво львівського університету, 1993. – 309 с.
24. Вспомогательные указатели к книжным изданиям / Э. Л. Призмент. – М. : Книга, 1988. – 208 с.
25. [Посібник](http://www.isbn.org/standards/home/isbn/international/ISBNmanual.asp) Міжнародного агентства ISBN: [Електронні ресурс]. – Режим доступу <<http://www.isbn.org/standards/home/isbn/international/ISBNmanual.asp>>
26. Маркус Г. А. Основы организации и экономики книгоиздательского дела. – М., 1955. – 293 с.
27. Історія книги та друкарства // Друкарство. - 1998. - № 9-11. - С. 6-13
28. Кириченко І. Журнальне виробництво: історія і сучасність // Друкарство. - 2005. - № 4. - С. 14-17.
29. Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Матеріали до бібліографії (2001-2003 рр.) / Нац. Академії Наук України, Нац. б-ка України ім. В.І.Вернадського, Ін-т біографічних досліджень; Укл. Надія Мельник-Любовець, Олег Яценко. – К.: Б.-В., 2006. – 202 с.
30. Почапська Л. Історія розвитку українського друкарства // Вісник Книжкової палати. – 2000. – № 11. – С. 24-29
31. Трембіцький А. Історія друкарства на Поділлі за працями Є. Сіцинського // Київська старовина. – 2003. – № 6. – С. 28-42.
32. Швецова - Водка Г. Перше монографічне дослідження історії української статистики друку: рецензія // Вісник Книжкової палати. – 2004. - № 3. – С. 8 – 9.
33. Періодичне видання «Вісник Книжкової палати України»

Нормативно - технічна документація.

34. ISO 12647: 2004 Полиграфические технологии. Управление процессами цветоделения, изготовления проб и тиражных оттисков.
35. ОСТ 29.66-90 Полиграфия. Параметры качества печати
36. ОСТ 29.124-94 Издания книжные. Общие технические условия.
37. ОСТ 29.33-98 Журналы. Общие технические условия.
38. ГОСТ 7.57-89 Издания. Издательские и книготорговые. Библиографические указатели.
39. ГОСТ 4.482-87 Система показателей качества продукции. Издания книжные и журнальные. Издательско-полиграфическое оформление и полиграфическое исполнение. Номенклатура показателей.

40. ГОСТ 5773-90 Издания книжные и журнальные. Форматы.
41. ГОСТ Р ИСО 9000-2001 - концептуальный стандарт, содержащий также терминологический словарь.
42. ГОСТ Р ИСО 9001-2001 - Требования к системам качества.
43. ГОСТ 7.4-86 Оформление книжных изданий. Технические условия.
44. ГОСТ 22240-76 Обложки и крышки переплётные. Классификация.
45. ГОСТ Р ИСО 9004-2001 - стандарт, который выступает в роли руководящего документа к стандарту ГОСТ Р ИСО 9001-2001 (рекомендации по улучшению деятельности).
46. ISO 12647-2:2004/AMD: 2007 «Полиграфические технологии. Управление технологическим процессом по изготовлению растровых цветоделенных изображений, пробных и тиражных оттисков. Часть 2. «Офсетная печать».
47. ISO 12647-7:2007 «Полиграфические технологии. Управление технологическим процессом по изготовлению растровых цветоделенных изображений, пробных и тиражных оттисков. Часть 7. Получение пробных оттисков непосредственно по цифровым данным»
48. ГОСТ 9095-89 Бумага для печати типографская. Технические условия.
49. ГОСТ 13525.4-68 Бумага. Методы определения сортности.
50. ДСТУ 2334-94 (ГОСТ ИСО 1924/1-96) Визначення міцності паперу під час розтягування.
51. ДСТУ 2570-94 (ГОСТ 30113-94) Папір та картон. Методи визначення білості.
52. ГОСТ 11209-85 Ткани хлопчатобумажные и смешанные для технических целей. Технические условия.
53. ДСТУ 3115-90 Шкіра для технічних виробів. Загальні технічні умови
54. ДСТУ 1681-96 Вироби текстильно-галантерейні штучні, виготовлені з тканин і полотен. Загальні технічні умови.
55. Постанова Головного державного санітарного лікаря України "Про вдосконалення порядку державної санітарно-гігієнічної експертизи" від 11.01.2001 N 45

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Укладачі:

АКМЕН Вікторія Олександрівна

«ТОВАРОЗНАВСТВО КНИГИ»

Методичні вказівки

для проведення та виконання лабораторних занять з дисципліни
для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності «Товарознавство та експертиза в митній справі»

Підп. до друку _____ Формат 60×84 _____ Папір газет. Друк. офсет.
Умов друк. арк. _____. Обл.-вид. арк. _____ Тираж _____ прим. Зам. № ____
Харківський державний університет харчування та торгівлі

61051 Харків-51, вул. Клочківська, 333.

ДОД ХДУХТ. 61051 Харків-51, вул. Клочківська, 333

